

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 31 MAART 1948

No. 1612

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	243
Sommaire, summaries	243
De Nederlandse prijspolitiek en de Unie der Lage Landen door Prof. G. Brouwers	244
De geld- en credietrestrictiepolitiek in Indonesië door Mr D. J. Hulshoff Pol	248
De vrachtenmarkt in 1947 door C. Vermeij	250
Herziening van het ontslagrecht door Mr J. de Vries	253
Aantekening: De Amerikaanse buitenlandse handel in 1947	254
Internationale notities: Industriële ondernemingen in de Verenigde Staten in 1947	255
De industriële productie in de wereld	255
Geld- en kapitaalmarkt	256
Statistieken: Bankstaten	256
Stand van 's Rijks Kas	257
Emisies in 1948	257
Verkeer en vervoer in Nederland	258
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	259
De kolonpositie van Nederland	259

DEZER DAGEN

lag West-Europa in de zonneshijn. Daarin liepen de inwoners van de dorpen, en waarschijnlijk ook een groot aantal stedelingen, met hun kinderen op hun Paasbest. Dat

alles niet zonder zorgen. In de eerste plaats voor de huisvrouwen, die door deze aanblik aan de textielpunten werden herinnerd en niet begrepen, wat de bedoelingen van de „seer discrete ende voorzienige heren” in het verre Den Haag op dit gebied behelzen. In de tweede plaats de mannen, die vooral bleken te denken aan het bevolkingsoverschot en de vaststelling der agrarische prijzen. Hun gemeen was een grote onzekerheid: over het Marshall-plan — „European Recovery Program” is een onbekend gebleven term —, en de mogelijkheid van economische verbindingen met Midden- en Oost-Europa. Problemen, waarvan men de betekenis wel, doch de inhoud nog niet kent.

De radio echter ging voort, ondanks het kort respijt der drukpersen, nieuws te verspreiden. Zo werden we gewaar, dat de Marshall-hulp nog zal worden bespoedigd; dat vergrootte de rust. Helaas week deze bij enig nadenken over de motivering: de wankel geachte toestand in Italië. Daar gaat het staken en stoken opgewekt voort. De arbeiders in de gasbedrijven verbruiken de kolenvoorraden door een versneld werktempo, teneinde zo aan een paar demonstratief rustige dagen te komen. Zo handelt ook de Italiaanse Regering in de kwestie Triëst: na de eerste felle uitbarstingen heeft men thans kalm medegedeeld, wel met Joegoslavië te willen onderhandelen over het verkrijgen van het betwiste gebied.

„'t Is lente, lente”. Staring combineerde dat met feestgeschal, doch hij was dichter, geen voorlichter. De gedachten, die deze Paastijd naar Jeruzalem uitgingen, waren realistisch. Zij rekenden met de begeleidingsverschijnselen van oorlogvoering; de mogelijke verwoesting van de heilige plaatsen in Jeruzalem. En terecht, zoals bleek uit de open oorlogvoering en het cynische Arabische antwoord op het verzoek cultuurgooderen buiten het geschil te houden. Ook de Engelse Regering weigerde met goudglans te werken: nogmaals werd het besluit, Palestina op 15 Mei als verantwoordelijkheid te laten vallen, bevestigd. „The Economist” van 27 Maart trok de koude conclusie: „the Arabs and Jews will, by bloody war, enforce their own settlement”.

Ver waren we af van lentegevoelens. En de luidsprekers hielden vol: de Russische atoomvoorstellen worden door een werkcommissie teruggewezen; de Amerikaanse Minister van Defensie vraagt een vergrote gewapende macht. „There is a long, long trail awinding”. Een melancholiek lied; toch moet het komen van de vele kleine schreden op de lange baan. In Indonesië blijft de wapenstilstand werken. Nederland levert honderdduizend ton aardappelen aan Groot-Brittannië; de rantsoenering in België kan worden verzacht; de Engelse vakverenigingen aanvaardden de loonstop; het charter te Havanna is getekend.

Het schijnbaar soelaas der Paasdagen is voorbij; de persen draaien weer. Momenteel vergadert een internationaal congres over de persvrijheid. Moge het komen met een simpel, landelijk, advies: minder vette regels, en meer inlichtingen, ook over eenvoudige dingen.

HAV BANK - SCHIEDAM
PERSONEEL-VERZEKERING

Behandeling van alle
 bankzaken

* * *

Bezorging van alle
 assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
 DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

GEMEENSCHAPPELIJK INSTITUUT v. TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE

met medewerking der R.K. Universiteit en de Kath. Econ. Hogeschool
 Nijmegen, Berg en Dalscheweg 97 - Heerlen, Stationsstraat 59
 Tilburg, Wilhelminapark 25 - Eindhoven, Dommelhoefstraat 8

Arbeidsanalyse - Personeelsselectie

**N.V. KONINKLIJKE
 NEDERLANDSCHE
 ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van :
 zoutzuur, (alle kwaliteiten)
 vloeibaar cbloor
 - cbloorbleekloog
 natronloog, caustic soda.

N.V. BRONSWERK

AMERSFOORT

AMSTERDAM

ROTTERDAM

Afd. **Pijpleidingen**
 V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Warmtetechniek**
 V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Luchttechniek**
 V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Koeltechniek**
 V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Electrotechniek**
 V/H HUYGEN & WESSEL

Land- en Scheepsinstallaties

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
 toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
 Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
 BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Prof. G. Brouwers, *De Nederlandse prijspolitiek en de Unie der Lage Landen.*

In België heerst wel de mening, dat het in Nederland toegepaste „dirigisme”, zich uitend in kunstmatig laaggehouden winstmarges en exportprijzen, de grote hinderpaal voor realisering der Economische Unie is. De Nederlandse loon- en prijspolitiek vertoont echter geen bijzondere kunstmatigheid. Het is evenmin juist, dat de bestaande prijs- en loonverschillen tussen beide landen op zichzelf een beletsel voor spoedige verwerkelijking der Unie vormen. De grote hindernis is veeleer het omvangrijk exportsurplus van België naar Nederland, niet gedekt door overschotten op andere posten der Nederlandse betalingsbalans. Het komt in de eerste plaats aan op versterking van de goederenbeweging, waardoor de Nederlandse productie kan worden opgevoerd en bindende voorschriften in toenemende mate kunnen verdwijnen. Slechts het voor West-Europese verhoudingen te hoge Belgische loonpeil kan de ontwikkeling der Unie reëel belemmeren.

Mr D. J. Hulshoff Pol, *De geld- en creditrestrictiepolitiek in Indonesië.*

Na de oorlog heerste in Indonesië een ernstige inflatie, tegen welke o.a. monetaire maatregelen noodzakelijk waren. In verband hiermede is een geld- en creditrestrictiepolitiek gevoerd, die ongetwijfeld een goede uitwerking heeft gehad. De opvatting, dat deze maatregelen onnodig zijn geweest, is dus stellig onjuist. Inmiddels mag nimmer uit het oog worden verloren, dat de voor Indonesië zo noodzakelijke krachtige prijsverlaging toch grotendeels moet worden verkregen door sterke verhoging der productie, het sluitend maken van de begrotingen, de heffing van hoge belastingen en de opneming van een belangrijk overbruggingscrediet uit de Verenigde Staten.

C. Vermey, *De vrachtenmarkt in 1947.*

Ondanks verschillende voor een lonende exploitatie weinig gunstige factoren was het afgelopen jaar voor de wilde vaart alleszins bevredigend. Dit is te danken aan de vrijwel onafgebroken levendige vraag naar ruimte, die vaak het aanbod overtrof, en de daarmede gepaard gaande vaste tendens der vrachtenmarkt. Van groot belang waren met name de Amerikaanse kolen- en graanverscheppingen. Treedt het Marshall-plan in grotendeels ongewijzigde vorm in werking, dan mag ook verder met een bevredigende vraag naar ruimte worden gerekend.

Tal van factoren, zowel op politiek, economisch als monetair gebied, zijn echter nog te labiel dan dat met enige mate van zekerheid de gang van zaken gedurende het lopende jaar kan worden voorspeld.

Mr J. de Vries, *Herziening van het ontslagrecht.*

Zoals bekend is, moet bij het ontslaan van personeel een opzeggingstermijn in acht worden genomen, tenzij er een dringende reden voor het ontslag is; ontbreekt deze laatste, dan is ontslag zonder termijn onrechtmatig en geeft aanleiding tot schadevergoeding. De Stichting van den Arbeid heeft in een advies aan de Minister van Justitie voorgesteld om voortaan ieder ontslag, hoe rechtmatig ook, te toetsen op rechtvaardigheid en redelijkheid; voorts stelt de Stichting een verlenging van de opzeggingstermijn volgens een bepaald schema voor, alsook een schadeloosstelling — indien de termijn niet wordt gerespecteerd — welke door de verlenging van de termijn automatisch hoger wordt. Het voorstel mag, ondanks op onderdelen mogelijke critiek, begroet worden als een materiële verbetering.

SOMMAIRE.

Professeur G. Brouwers, *La politique néerlandaise des prix et Benelux.*

Le système de contrôle des prix et salaires aux Pays-Bas ni la différence des prix et des salaires qui existe entre la Hollande et la Belgique n'empêchent la réalisation rapide de l'union Benelux. Mais l'excédent non couvert des exportations belges aux Pays-Bas forme un inconvénient plus important. Toutefois le seul vrai obstacle à l'union complète constitue le niveau des salaires en Belgique; il est trop élevé par rapport au niveau des salaires appliqué dans d'autres pays de l'Europe occidentale.

Dr D. J. Hulshoff Pol, *La politique de restriction en matière monétaire et de crédit en Indonésie.*

La politique de restriction de la circulation fiduciaire et du crédit en Indonésie dans la lutte contre l'inflation s'est avérée très utile. Cependant quatre autres expédients sont encore plus efficaces pour diminuer le niveau des prix: augmentation de la production; des budgets en équilibre; des taxes plus élevées et l'aide américaine en matière de crédit.

C. Vermey, *Le tramping en 1947.*

La demande de tonnage était, en général, très forte durant 1947, de sorte que les compagnies de navigation irrégulière ont fait de gros bénéfices. La demande de tonnage restera forte en 1948 si le P.R.E. est mis en application.

Dr J. de Vries, *Une révision du droit au licenciement.*

La Fondation du travail aux Pays-Bas a proposé une révision du droit au licenciement. L'auteur est d'avis que la proposition adressée au Ministre de la Justice contient plusieurs améliorations utiles et qu'une suite favorable doit y être réservée.

SUMMARIES.

Professor G. Brouwers, *The Dutch price policy and the Benelux.*

The Dutch system of controlling prices and wages does not prevent a speedy realisation of the Benelux Union. Neither is this the case with the existing differences in prices and wages in Holland and Belgium. More important as an impediment is the uncovered exportsurplus of Belgium to the Netherlands. The only real obstacle to a complete union, however, is the Belgian level of wages, which is too high in relation to the wage levels in other Western European countries.

Dr D. J. Hulshoff Pol, *Quantitative restriction of money and credit in Indonesia.*

The policy of restricting the amount of money and credit in Indonesia, applied in the battle against postwar inflation, has been very useful. Four other expedients, however, are more important for lowering the price level: higher production, closing budgets, higher taxes and stop-gap aid from the United States.

C. Vermey, *Tramp shipping in 1947.*

During 1947 the demand for tonnage was generally strong, so that tramp shipping companies made good profits. Demand for tonnage will remain strong during 1948 if the E.R.P. is put in operation.

Dr J. de Vries, *A revision of the right of discharge.*

The Dutch Foundation of Labour has proposed a revision of the right of discharge. In the writer's opinion this proposal has to become law, for it contains several useful improvements.

DE NEDERLANDSE PRIJSPOLITIEK EN DE UNIE DER LAGE LANDEN.

De plannen voor economische unies volgen elkaar de laatste tijd in stormachtig tempo op. Na de reeds geruime tijd in voorbereiding zijnde Benelux-Unie is een op korte termijn tot stand te brengen Frans-Italiaanse Unie aangekondigd; één dezer dagen is in beginsel de grondslag gelegd voor de Bévin-Unie tussen de 5 Westerse landen en reeds wordt gesproken over een Unie der 16 Marshall-landen. Deze gang van zaken valt toe te juichen. Hij is het bewijs voor het snel groeiend besef, dat niet slechts in het licht van de politieke ontwikkeling, doch ook strikt economisch gezien, Europa slechts als eenheid kan bestaan en daarom de onderlinge handelsbetrekkingen met spoed van hun klusters moeten worden bevrijd. Vrijheid van handel en van handelen is het devies, dat na — volgens sommigen zelfs vóór — de dollar het meest wordt ontbeerd. Een geleide economie, die angstvallig op nationale binnenlandse ordening is gericht, betekent verstarring en sterft op de duur aan bloedarmoede. Internationale economie is niet denkbaar zonder vergaande vrijhandel.

Plannen, al dan niet vergezeld van schone woorden, dienen echter te worden gevolgd door daden. De ervaring in dit opzicht is vooralsnog niet onverdeeld bemoedigend. De Unie der drie Lage Landen, die zulk een lichtend voorbeeld voor de wereld was, is in feite nog steeds niet geheel gerealiseerd, al heeft men belangrijke vorderingen gemaakt in het bijzonder met de unificatie der tariefwetgeving. Zouden de moed en de breedheid van visie ontbreken om het plan tot werkelijkheid te maken, dan ware dit wel zeer te betreuren, niet het minst om de betekenis van deze Unie als toetssteen voor de doorvoering van grootscheepser plannen. Het lijkt daarom uitermate gewenst — zo enigszins mogelijk — maatregelen te treffen, welke de totstandkoming dezer Unie bespoedigen. Deze maatregelen moeten dan echter gericht zijn op het weg nemen der werkelijke hindernissen, die aan de realisatie der Unie in de weg staan. Onbezonnen gebaren brengen ons slechts dieper in de put.

Is de Nederlandse prijspolitiek kunstmatig?

Volgens een in België wijd verbreide mening is het in Nederland toegepaste dirigisme de grote hinderpaal. Zeer recent is dit door Prof. Baudhuin duidelijk uitgesproken. Dit dirigisme belet de prijzen in Nederland te stijgen overeenkomstig de toenemende geldsomloop. Het streven naar volgens Prof. Baudhuin te lage prijzen „krimpt de winstmarges kunstmatig en op overdreven wijze in”, waardoor de opvoering der productie wordt geremd, terwijl het tevens tot te lage exportprijzen leidt, tot schade van het herstel der betalingsbalans. Deze politiek werkt voorts het sparen tegen, omdat het publiek toch op een stijging der prijzen rekent. Eenzelfde effect heeft de lage rentepolitiek, welke tevens „alle investeringen tot het uiterste opdrijft, zelfs wanneer de rentabiliteit niet voldoende is”. De distributie bevordert het verbruik in plaats van het te verminderen. Opheffing der distributie en stijging der prijzen tot de beschikbare geldhoeveelheid met een daarmee gepaard gaande devaluatie van de munt zullen de betalingsbalans in evenwicht brengen en daarmee de voorwaarden scheppen voor een economisch geïnificeerd Europa.

Deze redenering van Prof. Baudhuin staat en valt met zijn uitgangspunt, dat de Nederlandse winstmarges en exportprijzen kunstmatig laag zouden zijn¹⁾. Prof. Baudhuin voert voor deze stelling geen bewijzen aan. Zij, die het weten kunnen, nl. de ondernemers, zijn blijkbaar een andere mening toegedaan. Weliswaar wijst men de in

¹⁾ Behandeling van de lage rentepolitiek zou het raam dezer beschouwingen overschrijden. Prof. Baudhuin overschat de betekenis daarvan voor de kapitaalinvestering onder de huidige omstandigheden m.i. zeer.

Nederland veel geuite klacht, dat de winstmarges veel te hoog zijn, af, met het oog vooral op de noodzakelijke kapitaalinvesteringen, doch kunstmatig laag acht men de winstmarges stellig niet. Anders zou de Nederlandse ondernemerswereld zich in zijn jaarverslagen wel pessimistischer uitlaten en de hier te lande gevoerde prijspolitiek in zijn algemeenheid niet in die mate ondersteunen als men doet.

Zijn onze exportprijzen te laag? Als Prof. Baudhuin dat meent, houdt hij de Nederlanders voor grotere philanthropen dan zij zijn. Zonder nu de juistheid te erkennen van het oude spotrijmpje dat „the fault of the Dutch is giving too little and asking too much”, zo kan Prof. Baudhuin zich er stellig van verzekerd houden, dat wij uit de buitenlandse vraag- en aanbodsituatie halen wat er in zit. Het is zelfs de vraag; of wij daarbij niet overdrijven. Recente berichten van verschillende afzetmarkten wijzen er op, dat wij hier en daar, als elk ander verwend door exorbitante exportprijzen, te hoog blijven zitten en niet tijdig overschakelen op concurrerende prijzen.

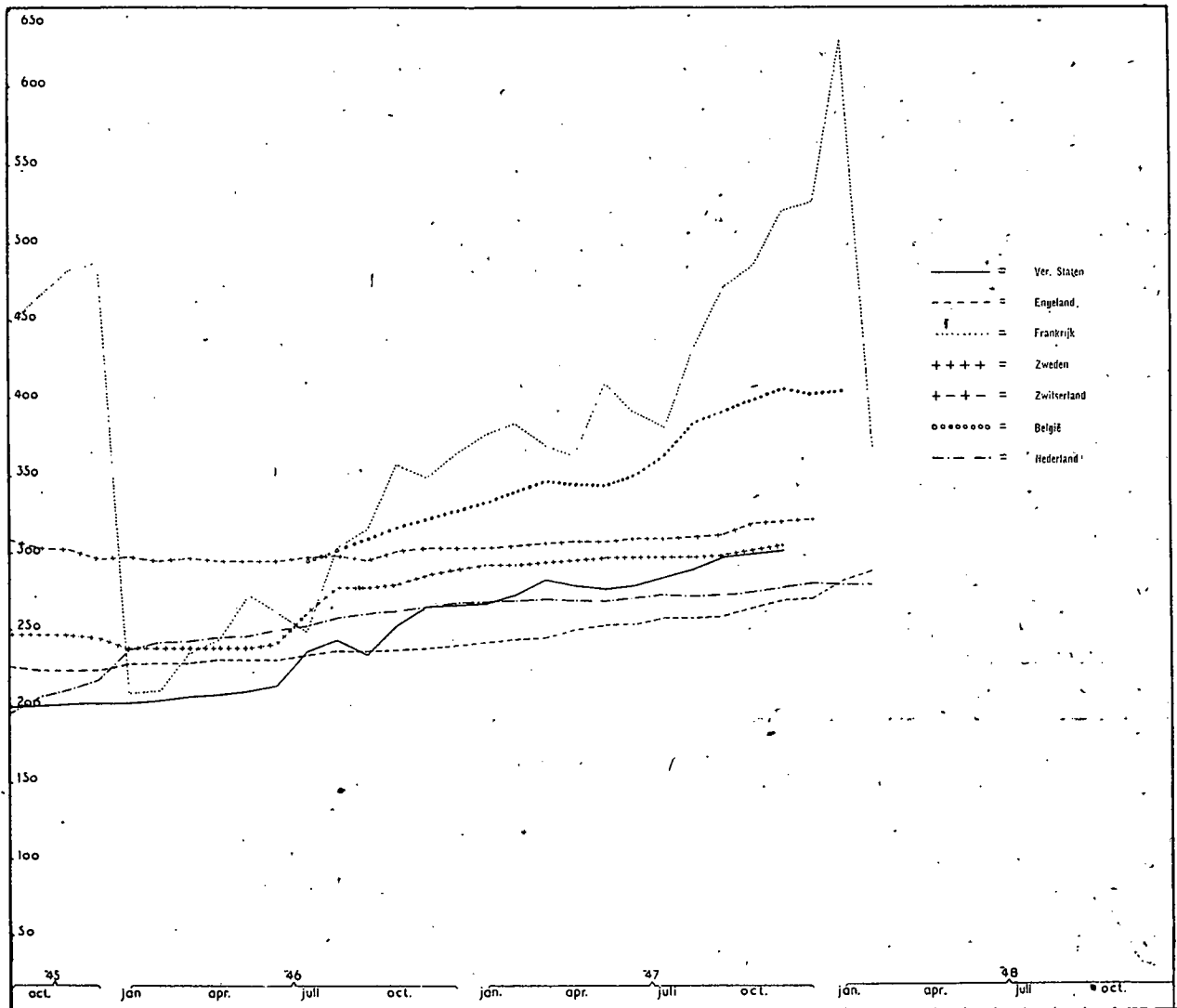
In plaats van te poneren, dat de Nederlandse dirigistische prijspolitiek productie en export remt, kan men veeleer stellen, dat zij beide, uitgaande van de gekozen guldenkoers, bevordert, enerzijds door de sociale rust, die zij mede tot stand heeft gebracht, anderzijds door het voor West-Europa relatief lage loonpeil, dat zij heeft mogelijk gemaakt. Men kan trouwens bezwaarlijk spreken van een specifiek Nederlands dirigisme op dit gebied. In alle West-Europese landen is en wordt het met in beginsel gelijke strengheid toegepast. Er is slechts een verschil in effect. Terzake geven de hieronder volgende grafieken van het verloop van de groothandelsprijzen en kosten van levensonderhoud beide in gulden uitgedrukt een globaal beeld.

Is het Nederlandse prijs- en loonpeil echter niet kunstmatig om een andere reden, nl. omdat de prijzen der levensmiddelen kunstmatig laag worden gehouden door subsidies? En leidt dit feit niet via het begrotingstekort tot een toenemende geldcirculatie, waardoor het bestaande prijs- en loonpeil op de duur toch niet gehandhaafd kan blijven? Ook de huurstop is in dit verband van betekenis, aangezien de nieuwbouw dientengevolge aan de Staat belangrijke bedragen gaat kosten.

Alvorens het antwoord op deze vraag te geven, zij er allereerst de aandacht op gevestigd, dat het Nederlandse prijs- en loonpeil niet kunstmatiger is dan dat van verschillende andere landen, België inbegrepen. Per hoofd van de bevolking zijn de levensmiddelen subsidies hier te lande relatief laag. Na de herzieningen van de laatste tijd in België zijn de totaal-bedragen in beide landen praktisch gelijk. Dat in Nederland deze subsidies via de prijzen aan de arbeidende bevolking worden verstrekt en in België grotendeels direct, doet voor de kunstmatigheid van prijs- en loonpeil samen niet ter zake. Bij afschaffing der subsidies in beide landen stijgen in Nederland de levensmiddelenprijzen meer dan in België, doch de invloed van de afschaffing op de lonen is gelijk en dus in beginsel ook de repercussies, die de stijging hiervan eventueel op het algemene prijspeil zal hebben. Voorts zijn de huren in België weliswaar belangrijk gestegen in vergelijking met andere landen, doch in overeenstemming met de sterk gestegen bouwkosten zijn zij hoogstwaarschijnlijk nog niet. Wat kunstmatigheid van prijs- en loonpeil betreft, geven België en Nederland elkaar momenteel minder toe dan veelal wordt aangenomen.

De vraag is — voor beide landen! — wanneer zij deze werkelijke kunstmatigheid, die gelegen is in de subsidiëring van het prijs- en loonpeil, hieruit moeten verwijderen. Het antwoord op deze vraag wordt bepaald door het effect, dat een dergelijke manipulatie op het prijs- en loonstelsel zal hebben. Bij een voldoende stabiliteit van de prijs- en loonstructuur is de mogelijkheid gegeven dit effect binnen redelijke grenzen te houden. Afschaffing

Indexcijfers voor groothandelsprijzen in enige landen, herleid op guldenbasis (1e halfjaar 1939 = 100):

der subsidies en verhoging van de huren — gecombineerd, althans in Nederland, met een gedeeltelijke afroming der verhoging ter financiering van de nieuwbouw — zou dan tot een beperkte loonsverhoging leiden met een geringe secundaire reactie daarvan op het algemene prijspeil. Deze stabiliteit is echter nog in geen der beide landen in voldoende mate aanwezig. In België is de reeds bestaande aandrang tot verdere loonsverhoging groter dan in Nederland. Ook hier te lande echter is de rust nog verre. Psychologisch wordt nog steeds een spanning tussen prijzen en lonen gevoeld. Al dekt zich dit gevoel voor de meerderheid der bevolking niet met de economische werkelijkheid, met het feit hebben wij rekening te houden. Daarnaast bestaat een economisch evenmin gerechtvaardigde ontevredenheid in agrarische kring over de vastgestelde prijzen. Vervolgens stelt de heraanschaffing van productiemiddelen in toenemende mate zijn eisen aan de financiën. Onder deze omstandigheden zou naar alle waarschijnlijkheid de secundaire werking van de toegepaste manipulatie het primaire effect ver te boven gaan. Een proces van prijs- en loonsverhoging zou zich ontwikkelen, dat: 1. onze gunstige kostenpositie, waarvan wij nu juist de vruchten gaan plukken, zou elimineren, 2. de sociale rust en dus de productie nadelig zou beïnvloeden en 3. het begrotings-tekort door de stijging der staatsuitgaven wellicht in plaats van af- zou doen toenemen. Een als gevolg dezer ontwikkeling noodzakelijk geworden devaluatie zou het proces slechts verlengen door de hernieuwde stijging, welke het prijsniveau daardoor zou ondergaan. De financiële positie van Nederland is ongetwijfeld zorgelijk. De daarmee

samenhangende ontwikkeling der geldcirculatie is echter, mede omdat tegenover de inflatoire krachten sterke deflatoire krachten staan, niet dermate verontrustend, dat wij daarvoor een sprong in het duister zouden moeten doen met de onoverzienbare gevolgen, die ik hierboven in enkele woorden heb trachten aan te geven.

Teméer omdat verschillende tekenen op een zekere ontspanning van de situatie in de naaste toekomst wijzen; die het doorvoeren der op de duur onvermijdelijke laatste manipulatie van het prijs- en loonniveau mogelijk zouden maken met een aanzienlijk minder gevaarlijk secundair effect. Op industrieel gebied neemt de concurrentie toe, verschillende prijzen hebben reeds de neiging uit eigen beweging op of zelfs beneden de officiële te blijven, een bewijs temeer voor de natuurlijkheid van het Nederlandse prijsniveau. Dit kan straks een eventuele prijsstijging der levensmiddelen als gevolg van afschaffing der subsidies compenseren. Daarnaast is er een daling op de agrarische markten, waardoor de subsidies reeds automatisch verminderen. Het zou geen wijs beleid zijn, wanneer de kust bereikbaar schijnt, het schip aan het spel der golven prijs te geven.

Laat men ten slotte de foutieve gedachte uit zijn hoofd zetten, dat het vieren van de teugels op het gebied van prijzen en lonen als door Prof. Baudhuin gesuggereerd; gepaard gaand met een devaluatie van de gulden, de prijs- en loonniveaux van Nederland en België in één vlak zou brengen. Wanneer de devaluatie met de stijging der prijzen en lonen in overeenstemming zou zijn — en wat zouden wij tot herstel van de lage productiekosten,- die

wij zo dringend nodig hebben, anders kunnen doen — zou in de verhouding tot België niets veranderen.

Een aanpassing der niveaus zou slechts plaatsvinden, indien wij prijzen en lonen zouden laten stijgen zonder overeenkomstige herziening van de munt. Wanneer wij met België alleen op de wereld waren, zouden de bezwaren hiervan overkomelijk zijn. Er zijn echter nog vele andere landen, waarmee wij en België moeten concurreren. Wij moeten er dus gezamenlijk naar streven een prijs- en loonpeil te bereiken, dat ons gezamenlijk in de wereld zo krachtig mogelijk maakt. Dat het huidige Belgische peil als zodanig zou kunnen gelden, is ook naar de mening van vele Belgen — waaronder, als ik mij niet vergis, Prof. Baudhuin — geenszins het geval.

Beletten de bestaande prijs- en loonverschillen tussen Nederland en België een spoedige totstandkoming der Economische Unie?

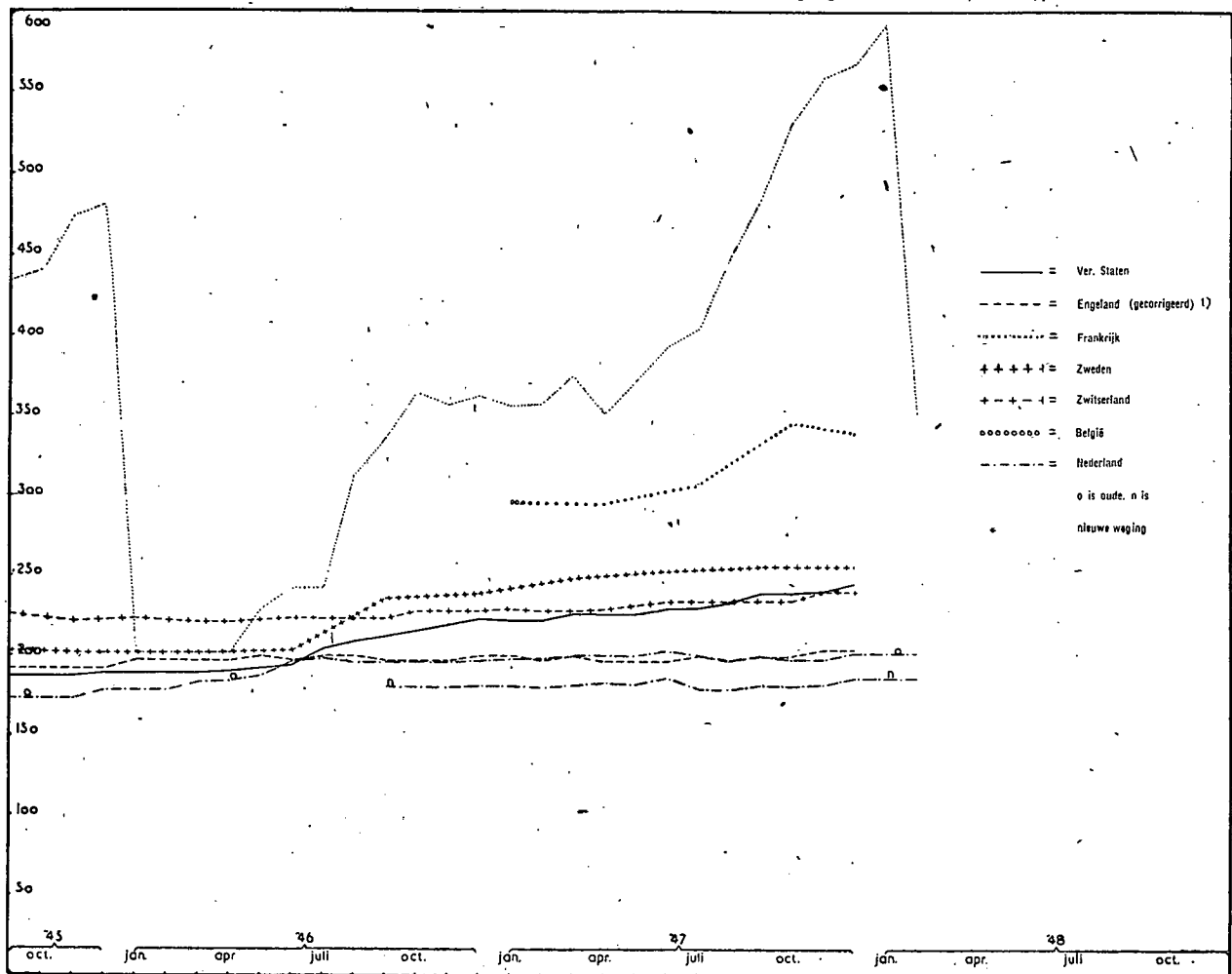
Het is dus zeker niet een bijzondere kunstmatigheid van de Nederlandse prijs- en loonpolitiek, die remmend op de totstandkoming der Economische Unie zou werken.

Een andere vraag is evenwel, of de bestaande prijs- en loonverschillen op zichzelf een beletsel voor een spoedige totstandkoming der Economische Unie zouden zijn. Indien ja, dan zou vastgesteld moeten worden, welke maatregelen te treffen waren, die een werkelijke oplossing van dit probleem zouden geven. Het belang van de Economische Unie is dermate groot, dat zulk een werkelijke oplos-

sing offers in de een of andere vorm waard zou zijn. Alvorens deze vraag te beantwoorden, is het allereerst nodig vast te stellen, dat niet in de eerste plaats het verschil in prijs- en loonniveau de totstandkoming der Unie belet. De grote hindernis is veeleer de belangrijk grotere export uit België naar Nederland dan uit Nederland naar België, niet gecompenseerd, zoals dat vroeger het geval was, door overschotten op de verdere posten van de Nederlandse betalingsbalans. Indien voor dit deviezenprobleem een oplossing zou worden gevonden, zou dan het verschil in prijs- en loonniveau nog een volledige opheffing van de economische grens verhinderen?

Het verloop van de indexcijfers uitgezet op onderstaande grafieken kan, hoe belangwekkend op zichzelf, daarover geen voldoende uitsluitel geven. Voor de oorlog was de normale situatie, dat prijzen en lonen vrij belangrijk hoger dan in België lagen, zoals dat ook met Engeland en in nog sterkere mate met de Verenigde Staten het geval was. De bijzondere economische positie, die tot dit normale verschil aanleiding gaf, bestaat niet meer. Al behoeven prijzen en lonen ook in de toekomst in het gehele gebied der Unie niet volkomen gelijk te zijn, wij doen goed er van uit te gaan, dat het Belgische en het Nederlandse niveau als geheel elkaar bij een normaal handelsverkeer niet veel zullen kunnen ontlopen. België is vooral in de na-oorlogse jaren zijn achterstand ingelopen en meer dan dat, zijn prijs- en loonniveau is boven het Nederlandse uitgegaan. Het is moeilijk exact vast te stellen in welke

Indexcijfers voor de kosten van levensonderhoud in enige landen, herleid op guldenbasis (1e halfjaar 1939 = 100).

1) Met behulp van de resultaten van een onderzoek naar het verloop van de gelduitgaven voor consumptie-artikelen („National income and expenditure of the United Kingdom 1938—1946”) kon voor elk der jaren 1939 t/m 1946 een indexcijfer berekend worden volgens de verhouding

$$\frac{\text{consumptie van dat jaar} \times \text{prijzen van dat jaar}}{\text{consumptie van dat jaar} \times \text{prijzen van dat jaar } 1938}$$

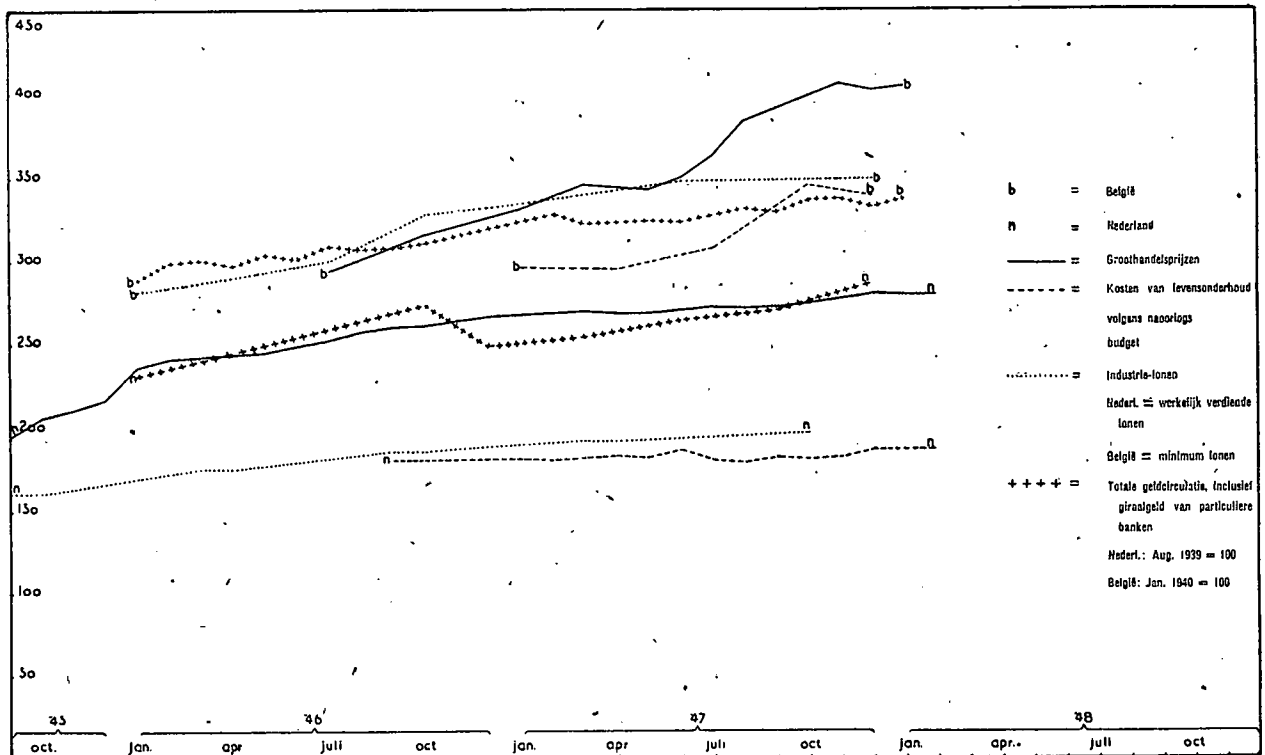
De maandelijkse indexcijfers zijn gecorrigeerd volgens de factor

$$\frac{\text{gecorrigeerd jaar indexcijfer}}{\text{niet gecorrigeerd jaar indexcijfer}}$$

Voor de tijd na 1946 is als correctiefactor aangenomen de verhouding

$$\frac{\text{gecorrigeerd indexcijfer 1946}}{\text{niet gecorrigeerd indexcijfer 1946}}$$

Indexcijfers voor groothandelsprijzen, kosten van levensonderhoud, lonen en geldcirculatie in Nederland (1938/39 = 100) en België (1936/38 = 100), herleid op guldenbasis.

mate. Daarvoor is noch wat prijzen, noch wat lonen aangaat, voldoende vergelijkbaar cijfermateriaal beschikbaar. Vergelijking op beperkte schaal geeft echter de indruk, dat de kleinhandelsprijzen in België 15 à 20 pCt boven die in Nederland liggen, uiteraard met belangrijke verschillen voor afzonderlijke goederengroepen. Het verschil voor levensmiddelen is wel ongeveer 20 pCt. Textiel en meubelen echter ontlopen elkaar in België en Nederland al minder. Voor de groothandelsprijzen is momenteel nog een onderzoek gaande, doch het zou mij verbazen als het resultaat belangrijk van bovenstaande cijfers zou afwijken.

Met betrekking tot de lonen is een vergelijking nog moeilijker door het ontbreken van voldoende representatieve Belgische cijfers. Bedrijfstaksgewijze vergelijking op beperkte schaal wijst echter in de richting van een globaal verschil, dat omstreeks 20 pCt zou bedragen.

Van belang is nu echter, welke ontwikkeling voor de naaste toekomst te verwachten is. Uiteraard is het onmogelijk in dit opzicht met zekerheid voorspellingen te doen. Wel is met een zekere mate van waarschijnlijkheid de ontwikkeling aan te geven. In België heeft in het jongste verleden een stijging der levensmiddelenprijzen plaatsgevonden, in het bijzonder door de herziening van het subsidiesysteem, en een zekere daling der industriële prijzen. In Nederland heeft een analoge ontwikkeling plaatsgevonden, zij het in minder uitgesproken mate. Momenteel doet zich in België een vrij krachtige aandrang tot loonsverhoging voor. Deze kan tot een enigszins verdere stijging der levensmiddelenprijzen leiden. In de industriële sector zou een dergelijk effect vooralsnog van beperkte aard kunnen zijn, omdat hier voor vele gebruiksgoederen het concurrentieniveau bereikt schijnt te zijn, waardoor noch een verdere daling van betekenis, noch een stijging, wanneer de productiekosten tenminste niet belangrijk naar boven gaan, waarschijnlijk lijkt.

In Nederland is de sociale spanning minder. Mede hierom behoeft een verdere stijging van de levensmiddelenprijzen op deze grond niet te worden verwacht. In de industriële sector is het concurrentieniveau over het geheel genomen zeker nog niet bereikt. Bij toeneming der concurrentie en eventuele verbetering der bedrijfsbezetting

en voorts niet in de laatste plaats door verhoging van de arbeidsproductiviteit is hier stellig nog een verlaging van betekenis mogelijk.

Wanneer in beide landen de laatste kunstmatigheden worden weggenomen, zal het effect, op hun onderlinge verhouding, wanneer het tenminste met het nodige beleid gebeurt, niet groot behoeven te zijn. De levensmiddelenprijzen zullen wat dichter naar elkaar toe trekken, omdat dan ook in Nederland althans de subsidies op binnenslands geproduceerde levensmiddelen in de prijs verwerkt zullen worden. De met deze correcties gepaard gaande loonsverhoging zal in beide landen tot een zekere verhoging van het algemene prijspeil leiden, mogelijkerwijs beperkt door een verdere toeneming der concurrentie, wanneer de Marshall-hulp het economisch leven in gang houdt, resp. daaraan nog een verdere stimulans geeft.

Wanneer deze verwachting van het toekomstige prijs- en loonpeil zou opgaan, zouden dus zekere verschillen gehandhaafd blijven, die voor de lonen zureweg op 20 pCt, voor de prijzen op 10 à 20 pCt geschat kunnen worden.

Zou deze tendens in de huidige ontwikkeling een spoedige totstandkoming der Economische Unie behoeven te belemmeren? M.i. niet. Allereerst zouden wij voorshands de prijsvoorschriften handhaven, die trouwens voor productiegoederen, waaraan de grootste behoefte bestaat, reeds in belangrijke mate op de buitenlandse en dus ook op de Belgische prijzen gebaseerd zijn. Een vergroot aanbod van industriële gebruiksgoederen zou, gezien de toeneming der concurrentie in verschillende bedrijfstakken, bezwaarlijk boven de bestaande prijzen kunnen worden afgezet. Ik neem voorts aan, dat het opheffen der grens met een zekere geleidelijkheid zou gebeuren en wij voorlopig niet allerhande fancy-artikelen, die in België — nog — in omloop zijn, zouden toelaten. Omgekeerd neem ik eveneens aan, dat ook het vrijgeven van distributie en van export naar België met een zekere geleidelijkheid zou gebeuren met het oog op de voorziening hier te lande van bepaalde schaarse essentiële artikelen.

Indien men de zaak dus nuchter bekijkt en beseft, dat de Economische Unie nu niet ineens in twee maanden een feit kan zijn, dan behoeven de bestaande prijsverschillen voor een sneller totstandkoming geen beletsel meer te zijn.

Waar het in de eerste plaats op aan komt, is een versterking van de goederenbeweging, waardoor de Nederlandse productie kan worden opgevoerd en ons economisch leven in toenemende mate van bindende voorschriften kan worden verlost. Wij „dirigeren” tenslotte niet voor ons plezier. Wij moeten wel woekeren met de schaarse deviezen om ons economisch leven, dat door de oorlog meer uit het lood is geslagen dan in de overige West-Europese landen, weer enigermate in evenwicht te brengen. Wij sturen met ernst aan op een situatie, waarin wij ons op een beheersing van de strategische factoren in het economisch leven kunnen terugtrekken.

In dit verband ware een pikante vraag te stellen. Zijn onze Belgische vrienden in het wezen der zaak niet dirigistischer dan wij? Op hun verzoek leggen wij onze industrialisatie aan banden, waaraan wij van zuiver Nederlands standpunt bezien vrij weinig behoefte hebben. Daarnaast wordt op grond van zuivere concurrentie-overwegingen de agrarische export van Nederland naar België belemmerd. Heeft in het raam ener Economische Unie een bescherming van Belgische tegen Nederlandse tuinders niet even weinig zin als die van de streek om Breda tegen het Westland? Een al te nauwgezet tegen elkaar afwegen van bijzondere belangen binnen het gebied der Unie zou wel eens tot een dirigisme kunnen leiden funester voor de krachtontplooiing der Unie dan het overgangsdirigisme van vandaag.

Wanneer wij niet kleiner willen zijn dan de taak, die wij ons gezamenlijk hebben gesteld, en wij dus aan de vele krachten, in onze Unie aanwezig, de nodige vrijheid van beweging laten zodra de omstandigheden dat mogelijk even toestaan, dan is er slechts één reële moeilijkheid, die de ontwikkeling der Unie kan remmen, nl. het voor West-Europese verhoudingen hoge Belgische loonpeil. Ook in België maakt men zich daarover met het oog op de reeds moeilijker wordende export zorgen. Gaan in verband met het dollarprobleem niet reeds stemmen op om tot een groter dirigisme in de buitenlandse handel te komen? Wij zullen in het raam van de maatregelen, die wij nog gezamenlijk moeten treffen om de Economische Unie met spoed naderbij te brengen, ook de mogelijkheden voor een oplossing van deze moeilijkheid grondig onder ogen moeten zien.

De Belgische bruid kijkt soms met enig misprijzen naar het ploeteren van haar „dirigistische” echtgenoot. Daarbij is, naar ik meen, vrij veel misverstand in het spel. De vrijhandel plucht één zijner grootste deugden te zijn. De familiefortuin heeft echter zware klappen gehad en hij moet dus wat zuinig zijn. Maar hij is gezond van lijf en leden en zou in toekomstige dagen voor zijn bruid wel eens een goede steun kunnen zijn. Hoe sneller deze partners voor het leven met inspanning van al hun gezamenlijke krachten hun huis in orde brengen, hoe beter voor hen beiden.

's-Gravenhage.

Prof. G. BROUWERS.

DE GELD- EN CREDIETRESTRICTIE-POLITIEK IN INDONESIË.

Na de oorlog bleek al spoedig, dat — zoals trouwens te verwachten was — in Indonésie een ernstige inflatie heerste. Het tegengaan hiervan behoorde tot de voornaamste plichten der opnieuw opgetreden Nederlands-Indische Regering. Dit kon op verschillende wijzen geschieden. Een belangrijke factor was het opvoeren van de productie, doch ook zuiver monetaire maatregelen waren noodzakelijk.

Deze monetaire maatregelen werden gericht op drie objecten, t.w. het ruilmiddel, het individuele geldinkomen en de credietverlening.

Maatregelen in verband met het ruilmiddel.

Als maatregel tot vermindering van het ruilmiddel, dat door de toeneming van zijn hoeveelheid een ernstige

oorzaak van de prijsstijging was, kwam, zoals reeds eerder werd opgemerkt¹⁾, de geldzuivering in aanmerking. Deze is reeds in zover met grote vlotheid doorgevoerd, dat de vele miljarden Japans en Republikeins geld vrijwel geheel waardeloos werden verklaard, zodat volgens de laatste schattingen (die nog wel door andere zullen worden gevolgd) thans ongeveer f 1,4 miljard in omloop is tegen een veelvoud in de eerste tijd na de oorlog. In hoever nu verder een sanering in Nederlandse stijl met de daaraan verbonden ingewikkelde voorschriften en overbelasting van het bankwezen zal plaatsvinden, zal nog moeten worden afgewacht. Een groot bezwaar is ongetwijfeld de onontwikkelheid en het nog steeds verbreed analphabetsisme van de bevolking en de te geringe vertakking van het bankstelsel. Intussen blijft de geregelde toeneming van het nieuwe Nederlandse geld, dat na de oorlog is uitgegeven zonder dat er een voldoende productie van goederen tegenover staat, een gevaarlijke bron van verdere inflatie. Men zal, ongeacht eventuele verdere geldzuivering, alle krachten moeten inspannen om de productie zoveel mogelijk op te voeren en het dient gezegd te worden, dat men daarmee in Indonesië druk bezig is.

Maatregelen in verband met het individuele geldinkomen.

Gedeeltelijke blokkering der salarissen. Een maatregel waartoe direct werd overgegaan, was een slechts partiële uitbetaling der salarissen in bepaalde zgn. krapgeldgebieden, zodat het overige gedeelte geblokkeerd bleef. De krapgeldgebieden waren de door Nederland bezette streken op Java en Sumatra en verder de Riouw-Archipel, Banka, Billiton, Bali en Lombok. Daartegenover bestonden de ruimgeldgebieden, t.w. Borneo en Celebes, waar deze beperkende bepalingen niet golden. Het verschil dat tussen beide gebieden gemaakt werd, vond hierin zijn oorzaak, dat de productie in eerstgenoemde gebieden zo laag was, dat iedere verruiming van de geldhoeveelheid dadelijk leidde tot een sterke stijging van de prijzen, terwijl in laatstgenoemde gebieden het aanbod van goederen reeds zo groot was, dat deze reacties zich niet meer voordeden. Zo mocht te Batavia, al was het salaris van de betrokken ambtenaar nog zo hoog, niet meer worden uitbetaald dan f 350 per maand met beperkte toeslagen voor vrouw en kinderen. Ook de particuliere ondernemers hielden zich aan deze beginselen en trokken dus één lijn met de Overheid.

De resultaten van de politiek in de krapgeldgebieden zijn zeer goed geweest, hetgeen hieruit kan worden afgeleid, dat, zodra er maar geruchten kwamen van hogere uitbetalingen, de prijzen van de rijst en andere goederen sterk stegen. Langzamerhand echter werd meer en meer voldoende geproduceerd, zodat de noodzaak der krapgeldpolitiek geleidelijk minder werd; op 1 Januari 1947 werd zij geheel opgeheven.

Bevriezing van geldvorderingen. Een andere maatregel, die genomen werd in het kader van het rechtsherstel, doch in sommige opzichten de uitwerking had de inflatie zóveel mogelijk te beperken, bestond en bestaat ten dele nog in een bevriezing van de geldvorderingen.

Reeds tijdens de oorlog is de Nederlands-Indische Overheid in het buitenland hierop bedacht geweest. In Augustus 1945 werd door de Luitenant Gouverneur-Generaal de zgn. Bevriezingsordonnantie vastgesteld, die na de oorlog voor alle bezette gedeelten van Indonesië van toepassing werd verklaard. Volgens deze ordonnantie werd de voldoening opgeschort van verplichtingen die dateerden van vóór de bevrijding of waren voortgesprongen uit een rechtsverhouding, ontstaan vóór dat tijdstip, indien tijdens de bezetting aan de uit deze rechtsverhouding voortvloeiende verplichtingen niet was voldaan als een onmiddellijk en direct gevolg van de buitengewone omstandigheden, veroorzaakt door de oorlog en de daarop gevolgde bezetting. Het be-

¹⁾ Vgl. ons artikel „De verboden koopkrachtpariteit van de Indische gulden” in „E.-S.B.” van 3 Maart jl., No. 1608.

trof hier verplichtingen van natuurlijke personen, die op 8 December 1941 in Nederlands-Indië woonden of verbleven, dan wel voordien aldaar gewoon hadden en er nog vermogensbelangen hadden, of wel van rechtspersonen, die op genoemde datum in Nederlands-Indië waren gevestigd of er een filiaal, bijkantoor of bedrijf hadden.

Het spreekt wel vanzelf, dat de Bevroeringsordonnantie niet over de gehele linie een anti-inflationistisch effect had. Dit effect bleef weg, voorzover het personen of lichamen betrof, die grondhuren, pachten, hypotheke e.d. verschuldigd waren en deze schulden niet behoefden te betalen. In dit geval vond immers een handhaving van koopkracht plaats en dus geen beperking van de beschikingsmacht over de betrokken gelden, omdat degene, die de schuld niet betaalde, vrij was het geld uit te geven voor andere doeleinden. Doch de anti-inflationistische invloed trad wel op voorzover het betrof het niet-betalen in Indonesië van sinds het begin van de oorlog verschenen rente en aflossing op de Nederlands-Indische overheidsleningen en het niet, terugbetalen van de saldi van de rekeningen der Indische banken. Vooral aan laatstbedoelde maatregel moet een grote betekenis worden toegekend, omdat daardoor werd voorkomen, dat de banksaldi in het verkeer kwamen. Het niet-betalen van de rente en aflossing op de Nederlands-Indische overheidsleningen had niet zulk een vergaande betekenis, omdat het grootste deel van deze leningen in Nederland geplaatst was, waar de rente- en aflossingsdienst geregeld voortgang vond. Een naar verhouding klein deel werd dus in Indonesië bevroren.

Intussen moet hier terstond aan worden toegevoegd, dat de bevroering van de banksaldi toch nog niet volledig was. Volgens de bepalingen der Bevroeringsordonnantie konden de crediteuren hun tegoed niet opvoeren, maar bleven de banken zelf bevoegd de saldi uit vrije wil terug te betalen. Hier dreigde dus een lek te ontstaan, dat noodzakelijk gestopt moest worden en ook gestopt is. Bij de hierna te vermelden verlening van licenties aan de meeste banken om hun werkzaamheden te hervatten, is n.l. o.a. de voorwaarde gesteld, dat de in de boeken van deze kantoren voorkomende creditsaldi uit de tijd vóór de Japanse bezetting, zoals rekening-courant saldi, deposito's, garantierekeningen, enz. in beginsel bevroren dienden te blijven. Derhalve mochten de banken in principe tegen deze creditsaldi geen trekkingen toestaan, noch in de vorm van contante uitbetalingen noch in die van overboekingen. Wel mochten echter, zoals hierna zal worden uiteengezet bij de credietrestrictiepolitiek voor de banken, bedoelde saldi onder bepaalde omstandigheden worden gedeblokeerd of als onderpand worden gebruikt voor de verlening van credieten.

De Bevroeringsordonnantie is de laatste tijd voor een deel ongedaan gemaakt. In Februari 1947 werd namelijk bepaald, dat de na 31 Januari 1947 vervallen huren, pachten, renten van hypotheke niet langer bevroren zouden zijn en dus konden worden opgevorderd. Hetzelfde is, in 1947 bepaald ten aanzien van de na 1 Januari van dat jaar verschenen rente der Indische leningen en ten opzichte van de na die datum aflosbaar gestelde obligaties en tenslotte in December 1947 ook voor de rente en aflossing van vóór 1 Januari 1947. De bevroering der banksaldi is echter in beginsel gebleven en dat is voor de anti-inflationistische politiek ongetwijfeld een factor van betekenis.

Maatregelen tegen de credietverlening (licentiestelsel voor de banken).

De grote inflatie maakte het noodzakelijk beperkende maatregelen ten aanzien van het bankwezen te nemen, teneinde te voorkomen, dat de credietverlening een bron van verdere prijsstijging zou worden.

Reeds vóór het einde van de oorlog zag de Nederlands-Indische Regering in, dat zij niet werkeloos kon blijven en nam zij maatregelen om het bankwezen in Indonesië

terstond onder controle te kunnen hebben, zodra het uur van de bevrijding geslagen zou zijn. Niet alle maatregelen echter werden op dezelfde wijze en in dezelfde mate doorgevoerd als men aanvankelijk van plan was, doch de getroffen voorzieningen bewezen, dat de Overheid op alle gebeurlijkheden was voorbereid.

Op 3 Februari 1944 werd te Londen een Koninklijk Besluit vastgesteld, waarbij het verbod werd opgelegd om in Nederlands-Indië bankzaken te verrichten anders dan krachtens een door of namens de Gouverneur-Generaal tot wederopzeggens toe verleende vergunning. In dezelfde maand werd te Paramaribo (Suriname) opgericht de Bank voor Nederlands-Indië N.V. met een kapitaal van f 100.000, aan welke bank de vergunning werd verleend. De bank zou, behoudens eventuele verlenging, op 31 December 1948 eindigen, aangezien het de bedoeling was haar zo kort mogelijk te laten bestaan en zo spoedig mogelijk de normale particuliere banken weer te laten functioneren.

Na de Japanse capitulatie in Augustus 1945 bleek, dat weliswaar de rust en orde veel later zouden kunnen worden hersteld dan aanvankelijk werd gedacht, doch dat het bankwezen administratief en technisch grotendeels ongerept was gebleven, zodat het stadium van de Bank voor Nederlands-Indië praktisch wel kon worden overgeslagen. Al heel spoedig kon worden begonnen met het in werking stellen van de oude banken, zij het dat deze haar bijkantoren eerst geleidelijk konden openen. Aldus werd van 1 Januari 1946 af aan de Javase Bank, de Nederlandsche Handel Maatschappij, de Nederlands-Indische Handelsbank, de Nederlands-Indische Escompto Maatschappij en de Algemene Volkscredietbank toegestaan bankzaken in Indonesië te verrichten op nader door de Directeur van Financiën te bepalen plaatsen. In Juni 1945 kwamen er nog als buitenlandse banken bij de Hongkong and Shanghai Banking Corporation en de Chartered Bank of India, Australia and China. Aan de banken werd gelegenheid gegeven haar werkzaamheden plaatselijk langzamerhand uit te breiden.

Maatregelen tegen de credietverlening (credietrestrictie voor de banken).

Aan de vergunning werden echter in bepaalde gedeelten van Indonesië, n.l. de krapgeldgebieden, zekere voorwaarden verbonden. In het gebied van de ruimgeldpolitiek, dat Borneo en Celebes omvat, zijn aan de banken geen voorwaarden gesteld, zodat aan deze instellingen wordt overgelaten hun credietpolitiek te bepalen. Dit is gedaan, omdat in bedoelde streken geen zodanige geldruimte bestond, dat een onder controle van de Overheid staande krapgeldpolitiek nodig wordt geacht.

Daarentegen is de credietverlening in het gebied van de krapgeldpolitiek, d.w.z. het bezette gebied van Java en Sumatra en verder Banka, Billiton, Bali en Lombok, gebonden aan credietlicenties. Deze credietlicenties werden te beginnen met October 1945, toen met het stelsel werd aangevangen, tot en met April 1946 rechtstreeks verleend door een van beide betrokken Departementen (het Departement van Economische Zaken of het Departement van Verkeer en Waterstaat) en daarna door de Commissie voor verstrekking van credieten aan landbouw-, handels-, industriële en middenstandsbedrijven, ressorterende onder het Departement van Economische Zaken, of de Commissie voor credietverlening aan bedrijven ressorterende onder het Departement van Verkeer en Waterstaat, die de uitbetaling deden plaatsvinden door de banken.

Het vrijlaten van de banken in de ruimgeldgebieden heeft, naar wordt aangenomen, geen ernstige gevolgen gehad, want per ultimo Juni 1946 stond in Borneo en Celebes slechts een bedrag van ca f 4,2 miljoen aan credieten uit. In aanmerking genomen, dat de rubber- en copraproductie in deze streken reeds behoorlijk op gang is gekomen, mag uit bedoeld cijfer de conclusie

worden getrokken, dat de banken de credietverlening inderdaad zeer beperkt hebben gehouden. De hier bedoelde landstrekken vormen overigens een gebied, waar de bevolking dun is en waar vrij weinig wordt geproduceerd. In de krapgebeden, waar de bevolking veel talrijker en de productie vooral in normale tijden enorm veel groter is, wordt door het stelsel van credietlicenties een circulatie-uitbreiding binnen zo nauw mogelijke grenzen gehouden. Dit is noodzakelijk, omdat een productieherstel wegens het ontbreken van voldoende kapitaalgoederen, tekort aan arbeiders en de in verschillende streken nog bestaande onlusten vrij sterk wordt belemmerd.

Ten aanzien van deze credietlicenties vallen na de periode October 1945—April 1946 drie vormen te onderscheiden, t.w.:

a. Deblokking van de vóóroorlogse banksaldi tot het maximum bedrag in de licentie vermeld.

b. Het opnemen van een crediet bij de banken op eigen risico van deze instellingen, met inachtneming van de door de bank gestelde voorwaarden en onverminderd de door de betrokken Commissie voor de credietverlening opgelegde condities.

c. Het opnemen van een crediet bij de banken met gouvernementsgarantie, onder voorwaarden, gesteld door de betrokken bank en de Commissie voor de credietverlening.

In de periode October 1945—April 1946, toen de credieten nog rechtstreeks door de Overheid werden gegeven, werd in totaal voor f 0,7 miljoen aan credieten verstrekt. Daarna werden in het ressort van het Departement van Economische Zaken de volgende bedragen aan deblokkinglicenties ter beschikking gesteld.

Periode	Industriële bedrijven	Handel	Cultures	Overige bedrijven ¹⁾	Totaal
	(in miljoenen guldens)				
Mei-Dec. 1946	11,5	12,8	3,1	3,9	31,4
Jan.-Apr. 1947	8,3	19,2	5,5	2,2	35,1
Mei-Sept. 1947	4,1	14,0	13,1	1,4	32,7
Totaal	23,9	46,0	21,7	7,5	99,2

¹⁾ Waaronder assurantiemaatschappijen, verenigingen, hotelbedrijven, vemen en scheepvaartmaatschappijen.

Deze cijfers — méer recente zijn er niet — wijzen er op, dat de meeste credieten werden verleend aan handel en industrie en in mindere mate aan de cultures, hetgeen niet te verwonderen is, omdat de gegevens bijna geheel betrekking hebben op de periode van voor de militaire actie, toen dus nog maar weinig cultuurondernemingen onder Nederlands gezag stonden. Verder blijkt uit de statistiek, dat de industriële bedrijven verzadigd begonnen te geraken en dat de cultures in de laatste periode als gevolg van de militaire actie (eind Juli—begin Augustus 1947) meer credieten nodig hadden; deze toeneming vond dus in Augustus en September 1947 plaats.

Wat de licenties met gouvernementsgarantie betreft, werd in 1946 voor een bedrag van f 327.000 aan credieten verstrekt en gedurende de periode Januari-Augustus 1947 f 1,2 miljoen, van welke bedragen sindsdien bijna 25 pCt werd afgelost.

Ten aanzien van de credietverlening in het ressort van het Departement van Verkeer en Waterstaat is bekend, dat in 1946 voor f 26,7 miljoen op credietlicenties werd geleend en wel verdeeld als volgt:

Mijnbouw	f 19,6 miljoen
Gas- en electriciteit	„ 5,0 „
Machine- en scheepsbouw	„ 1,6 „
Aannemersbedrijven en architectenbureaux	„ 0,4 „
Spoorwegen	„ 0,1 „
Diversen	enkele duizenden
Totaal	„ 26,7 miljoen

De hier genoemde bedragen zijn niet onaanzienlijk; zij

zijn echter zeer geleidelijk verstrekt. Het totale bedrag is ongeveer f 127 miljoen en in verhouding tot de totale geldhoeveelheid (welke volgens de laatste schattingen ongeveer f 1,4 milliard aan bankbiljetten bedraagt) niet zo heel groot. De veronderstelling is gewettigd, dat er nog heel veel credietsaldi bevroren zijn, zodat het bevroeringsstelsel, gekoppeld aan dat van credietlicenties, een zeer goede anti-inflationistische uitwerking heeft gehad en nog heeft.

Conclusies.

Uit de hier gegeven uiteenzetting kan naar onze mening de conclusie worden getrokken, dat de geld- en credietrestrictie in Indonesië ongetwijfeld een goede uitwerking heeft gehad, hetzij in de zin van een medewerking tot de deflatie (de feitelijke waardeloosverklaring van het Japane en Republikeinse geld), hetzij in de betekenis van een tegengaan van een verdere inflatie (gedeeltelijke blokkering van salarissen, bevroering van geldvorderingen en wel vooral van banksaldi en toepassing van het stelsel van credietlicenties). De opvatting, dat deze maatregelen onnodig zijn geweest, is dus zeker onjuist. Intussen mag, met erkenning van de waarde van deze voorzieningen, natuurlijk nimmer uit het oog worden verloren, dat de voor Indonesië zo noodzakelijke krachtige prijsverlaging toch grotendeels moet worden verkregen door sterke verhoging van de productie (welke immers nog veel te laag is), het sluitend maken van de begrotingen, de heffing van hoge belastingen en de opnemng van een belangrijk overbruggingscrediet uit de Verenigde Staten van Amerika. Eerst dan zal een gezonde evenwichtstoestand in het land kunnen worden verkregen.

's-Gravenhage.

Mr D. J. HULSHOFF POL.

DE VRACHTENMARKT IN 1947.

Indien men de uitgaande kolenmarkt, weleer van welhaast overwegende betekenis voor de algemene vrachvaart, buiten beschouwing laat, moet worden erkend, dat het achterliggende jaar voor de reders, wier schepen in de wildevaart emplooi vinden, alleszins bevredigend was. Zulks ondanks de omstandigheid, dat in tal van gevallen lange ballastreizen naar de laadhaven moesten worden ondernomen en dat bij transatlantische reizen, voor het vervoer van kolen dan wel graan van Noord-Amerika naar Europa en ook gedeeltelijk op andere trajecten, bij ontstentenis van uitgaande lading de exploitatiekosten ten volle door de thuisvracht moesten worden gedekt. Ongeacht ook het maar al te vaak abnormaal lange oponthoud in laad- of loshavens, waardoor de reisduur dienovereenkomstig werd verlengd, en ongeacht de nog voortdurend stijgende lijn der bunkerrekening — om het even of kolen dan wel olie gestookt wordt — om niet te spreken van de hoge reparatiekosten en de vaak lange duur der reparaties waardoor de schepen onevenredig lang aan de vaart moeten worden onttrokken.

Dat ondanks al deze voor een lonende exploitatie weinig gunstige factoren nochtans bevredigende reisoverschotten konden worden verkregen, is te danken aan de vrijwel ononderbroken levendige vraag naar ruimte, die vaak het aanbod overtrof, en de daarmee gepaard gaande vaste tendens der vrachtenmarkt. Vrijwel ononderbroken, want met name de Noord-Amerikaanse markt heeft, in het bijzonder gedurende de voorzomer van het afgelopen jaar, periodieke inzinkingen vertoond, gevolg enerzijds van langdurige arbeidsconflicten in de mijnen alsmede met de havenarbeiders en zeelieden (waardoor de verscheping van graan en kolen vertraging ondervond) en anderzijds veroorzaakt door een vrij drastische verlaging der vrachten, geaccepteerd door „operators” van Amerikaanse schepen, welke door hen op „bareboat form” van de USMC waren gehuurd. De hieruit voor „operators” voort-

vloeiende, vaak aanzienlijke, verliezen waren oorzaak; dat de USMC in Augustus jl. ingreep. De voorwaarden, waarop schepen op „bareboat form” voortaan konden worden gehuurd, werden herzien en de minimumvrachten voor het vervoer van kolen en graan van Noord-Amerika naar Europa vastgesteld op resp. \$ 3 en \$ 3,50 beneden de oude „War Shipping Administration”-schaalvrachten. Weliswaar werd hierdoor steun aan de Amerikaanse markt verleend, maar het hoge peil, waarop de graan- en kolenvrachten zich in het begin van het afgelopen jaar bewogen, werd toch niet meer bereikt.

De betekenis der Amerikaanse kolen- en graanverscheppingen gedurende het afgelopen jaar voor de vrachtenmarkt in haar geheel, kan nauwelijks worden overschat. Los van Zuid-Afrika, vanwaar eveneens aanzienlijke hoeveelheden kolen naar elders werden uitgevoerd, waren het de Verenigde Staten, die ook in het afgelopen jaar voorzagen in de leemte, ontstaan door de geheel ontoereikende Europese kolenproductie. Eerst in de loop van het jaar nam Polen in toenemende mate deel aan de voorziening der behoefte aan kolen van verschillende Europese landen, terwijl in een nog later stadium ook de Franse (Saar) en Ruhr-productie een stijgende lijn vertoonde. Duidelijk blijkt de betekenis der Amerikaanse kolenexporten voor de internationale vrachtvaart gedurende 1947 uit de omvang van de Amerikaanse uitvoer naar Europa, t.w. gemiddeld 8 miljoen ton per maand. Typerend voor de noodtoestand, waarin Engeland ook gedurende het afgelopen jaar op het stuk der kolenvoorziening (juister: der voorziening in eigen behoeften) verkeerde, is de omstandigheid, dat de „European Coal Organisation” ca 600.000 ton Amerikaanse kolen aan Engeland moest toewijzen, terwijl dit land — bakermat der Europese mijnindustrie en vóór de oorlog tezamen met Duitsland op grote schaal exporteur van kolen — tevens aanzienlijke hoeveelheden kolen uit Polen moest aanvoeren. „Carrying coal to Newcastle”, weleer synoniem aan het uilen naar Athene dragen, is in 1947 harde werkelijkheid geworden!

Ook in Engeland is inmiddels de productie der mijnen geleidelijk verbeterd. Gedurende de laatste maanden van het afgelopen jaar werd uitsluitend ten behoeve van Engelse schepen in de thuishavens — vooralsnog met uitzondering van de Mersey- en Humberhavens — de toegewezen hoeveelheid bunkercolen practisch verduubeld. Een voor de Engelse rederijen uiterst welkome beslissing. Op deze wijze toch wordt haar in tal van gevallen de noodzaak om en route dure en maar al te vaak inferieure kolen bij te bunkeren, bespaard. Bovendien is de uitvoer van Engelse kolen naar een aantal overzeese bunkerstations hervat, terwijl men dit jaar een begin heeft gemaakt met de hervatting van de Engelse kolenuitvoer naar het Europese vasteland. Dat een hervatting van Engeland's kolenuitvoer zowel voor het land zelf als voor het economisch herstel van Europa van de grootste betekenis is, behoeft geen betoog. Ook voor een normale uitoefening van de algemene vrachtvaart is de Engelse kolenuitvoer van belang. Uitgaande ballastreizen zullen dan geleidelijk tot het verleden gaan behoren, een factor, die ongetwijfeld opweegt tegen een vermindering der vraag naar ruimte voor het vervoer van kolen van de Verenigde Staten, hoe welkom ook voor de rederijen als bron van „harde” valuta. Inmiddels zijn de prijzen der bunkercolen in Engeland — en dit geldt eveneens voor de exportcolen — met ingang van 1 Januari jl. met niet minder dan 25/- per ton verhoogd. Deze verhoging betekent voor een schip van 10.000 ton draagvermogen een grotere uitgave van rond £ 37 per etmaal voor iedere „vaar”-dag, resp. rond £ 9.000 per jaar bij normale vaart. Uiteraard zullen ook de prijzen der bunkercolen in de verschillende overzeese bunkerstations monteren en het is begrijpelijk, dat het „Ministry of Transport” met ingang van 24 December jl. een aantal zgn. „directed rates” (d.w.z. de vrachtcijfers welke vergoed worden bijaldien regeringslading vervoerd

wordt) dienovereenkomstig heeft verhoogd. Naarmate Engelse kolen beschikbaar komen voor de voorziening der behoeften van buitenlandse bunkerstations, worden deze laatste minder afhankelijk van Amerika dan wel Zuid-Afrika. Zo waren bijv. de bunkerdepôts op de Atlantische eilanden — St. Vincent, Las Palmas, Madeira en Tenerife — goeddeels op Amerikaanse kolen aangewezen, terwijl Dakar zijn behoeften vooral in Zuid-Afrika dekte. De prijzen fluctueerden in de loop van het jaar sterk en waren aan het einde van het jaar gemiddeld 25/- per ton hoger dan in Januari 1947. Ook de Zuid-Amerikaanse havens waren, voorzover men al in staat was aan de vraag naar bunkercolen te voldoen, voornamelijk op Zuid-Afrika aangewezen. Toen ook Zuid-Afrika moeilijkheden ondervond om in de alom sterk toegenomen vraag te voorzien en men zich in de Unie genoodzaakt zag de in Brazilië, Uruguay en Argentinië gevestigde afzetgebieden te leu te stellen, wendden ook deze landen zich — en niet tevergeefs — tot Noord-Amerika. De zeer grote vraag daar te lande, gevoegd bij de periodieke verhogingen der arbeidslonen, spoorvrachten e.d., resulteerde eveneens in hogere prijzen. Na niet minder dan negen verhogingen bedroeg de prijs der bunkercolen in Hampton Roads in November jl. \$ 11,86 per ton, d.w.z. ca \$ 3,50 hoger dan in het begin van het jaar. Ik moge met deze voorbeelden, die voldoende de stijgende tendens der bunkerrekening — mede een belangrijke budgetpost — demonstreren, volstaan.

Australië stelde het afgelopen jaar teleur. De oogst was klein en de uitvoer ondervond daarenboven moeilijkheden tengevolge van de schaarste aan emballagemateriaal. Typerend is in dit verband een ruiltransactie, welke tussen Argentinië en India tot stand kwam. Eerstgenoemd land, dat al evenzeer met een tekort aan zakken te kampen heeft — het merendeel der graanladingen wordt gestort verscheept, maar India kon uitsluitend gezakte tarwe gebruiken — aanvaardde de verplichting 320.000 ton maïs en 120.000 ton gerst te leveren, welke India met 60.000 ton jute betaalde.

De nieuwe Australische tarweoogst zal, als de voortekenen niet bedriegen, met meer dan 220 miljoen bushels een record vormen. Aan Engeland werd reeds de levering van 50 miljoen bushels toegezegd, terwijl de bevrachtingszaken op basis van 90/- voor gestorte tarwe en 100/- voor gezakte tarwe op grote schaal zijn hervat.

De LaPlata markt, weleer sleutelmarkt, van welke activiteit de trampvaart vóór de oorlog goeddeels afhankelijk was, stond ook in het afgelopen jaar in het teken der binnenlandse politiek. Ofschoon, naar verluidde, grote hoeveelheden graan voor uitvoer beschikbaar waren, stagneerde de export, terwijl bovendien zeer ernstige vertraging in de belading der schepen in de verschillende Argentijnse havens werd ondervonden. De toestand werd allengs vrijwel onhoudbaar — vertragingen van enkele maanden waren geen uitzondering — en in de nazomer greep de Regering in. Weliswaar behoort abnormaal oponthoud thans tot het verleden, maar het Regeringsmonopolie op het stuk van in- en uitvoer werkt uitermate belemmerend. Van de Westkust van Noord-Amerika werden, behalve naar Europa, ook een aantal graanladingen naar India tegen vrachten variërend van \$ 19 tot \$ 23 en kolen naar Eire op basis van \$ 14 tot \$ 16 met vrij laden en lossen verscheept. Voorts werden kolen bevracht naar Shanghai, Japan en de LaPlatarivier tegen vrachten variërend van \$ 12,50 tot \$ 15,50, terwijl een aantal ladingen petroleumcokes naar Europa werd verscheept tegen vrachten, die van \$ 14,90 tot \$ 16,25 monteerden. Van de Atlantische en Gulfhavens werden behalve de gebruikelijke ladingen graan en hout ook kolen, voornamelijk naar Europa verscheept. Daarnevens echter vond maisexport(!) naar Beira — vanwaar normaliter evenals van Durban maïs wordt geëxporteerd — en graan- en aardappelexport(!) naar Roemenië plaats. Droogte enerzijds en de ontwrichte toestand van het tweede land van bestemming anderzijds

leveren de verklaring voor deze ongebruikelijke transacties. Cuba bevrachtte een aantal schepen voor het vervoer van suiker, grotendeels naar Engeland en het vasteland van Europa. De uitvoer van San Domingo daarentegen was vrijwel uitsluitend op Engeland gericht. Vermelding verdient nog de grote vraag in Japan naar zout. Zelfs van de West-Indische eilanden werden ladingen naar het land van de Rijzende Zon, aanvankelijk tegen de hoge vracht van \$ 25 doch later tegen 65/- bevracht. India, waar de vraag naar zout eveneens levendig was, betaalde zeer behoorlijke vrachten o.a. van Aden, Port Said etc. Retourvrachten met uitzondering van erts, waarvan het aanbod overigens een onregelmatig karakter had, waren moeilijker te verkrijgen. Van de Middellandse Zee, incl. Noord-Afrika, werden regelmatig ladingen erts, fosphaat, esparto enz. verscheept, zij het dat de uitvoer van fosphaat van Noord-Afrika naar Australië vergeleken met vóór de oorlog belangrijk achter bleef, daar Australië thans goeddeels door aanvoer van de Zuidzee-eilanden in de bestaande behoefte voorziet. Joegoslavië voerde op vrij grote schaal cement uit, voornamelijk naar Zuid- en Oost-Afrika, tegen vrachten, variërend van 55/- tot 60/- met vrij laden en lossen basis Durban. Voorts werd graan naar Polen verscheept. Ook Roemenië nam, zij het in mindere mate, deel aan de uitvoer van cement, hoofdzakelijk met bestemming Zuid-Amerika. Turkije exporteerde zowel graan als chroomerts naar Engeland, India, de Verenigde Staten, Frankrijk etc., terwijl Egypte aanzienlijke hoeveelheden zout naar India en Japan, alsmede — gedurende de zomermaanden — graan naar India, Mauritius, Ceylon etc. exporteerde.

Onderstaande tabel geeft een beeld van het verloop op de vrachtenmarkt:

metingen aanneemt. De Europese „dollar“-nood dwingt tal van landen de overzeese aanvoer drastisch te beperken. Indien het Marshall-plan in goeddeels ongewijzigde vorm door Congres en Senaat wordt goedgekeurd en mits Amerika geen al te groot percentage der „relief cargoes“ voor de Amerikaanse handelsvloot reserveert, mag ook verder met een bevredigende vraag naar ruimte en dienovereenkomstig gunstige stemming op de vrachtenmarkt worden gerekend. Tal van factoren, zowel op monetair, politiek als economisch gebied, zijn echter vooralsnog te labiel dan dat met enige mate van zekerheid de gang van zaken gedurende het lopende jaar kan worden voorspeld. Wel kan worden geconstateerd, dat de prijzen (en dit geldt zowel voor de kostprijs vormende factoren, d.w.z. de samenstellende onderdelen der exploitatierekening over de gehele lijn als de revenuen in de peil der thans geldende vrachten) zich op een zodanig peil bewegen, dat een aanpassing aan de werkelijkheid ener totaal verarmde wereldhuishouding onvermijdelijk is. Terecht wordt het Marshallsteunplan een „stop gap aid“ genoemd. Of de put gedempt wordt, hangt, hierop kan niet vaak genoeg, noch met genoeg klem worden gewezen, uitsluitend af van de wijze waarop en de middelen waarmee de betrokken landen „work their own salvation“. Met een variant op het bekende spreekwoord „mens sana in corpore sano“ kan van de wereldscheepvaart worden gezegd, dat een normaal functionerende scheepvaart slechts mogelijk is in een gezonde wereldhuishouding. De winsten, welke thans worden behaald, zijn, hoe welkom ook, gevolg van de huidige abnormale en in de grond volstrekt ongezone toestanden op economisch en monetair gebied. Of en in welke mate deze winsten reëel zijn en niet slechts de onrijpe,

Thuisvrachten.

Van	Naar	Aard der lading	Vrachtbasis	Hoogste vracht	Laagste vracht	Huidige vracht
Argentinië	Holland/België	zwaar graan	p. ton v. 1.016 kg	\$ 17	\$ 12,50	\$ 15
Noord-Amerika	Holland/België	kolen	„ „ „ „ „	\$ 13	\$ 5,95	\$ 8,90
Westkust van Noord-Amerika	Ver. Kon./Rotterdam of Antwerpen	zwaar graan	„ „ „ „ „	\$ 21,70 ¹	88/-	88/-
Australië	Ver. Kon./Continent	zwaar graan	„ „ „ „ „	100/-	\$ 16,25	\$ 16
Cuba	Continent	suiker	„ „ „ „ „	\$ 17	\$ 13	\$ 14,25
Huelva	Continent	erts	„ „ „ „ „	34/6	26/-	30/-
Sfax	Continent	fosphaat	„ „ „ „ „	41/9	32/6	—
Gdynia	Engeland	kolen	„ „ „ „ „	33/6	27/6	28/-

Uitgaande vrachten.

Rotterdam	West-Italië	kolen	p. ton v. 1.016 kg	26/-	17/6	18/-
Rotterdam	Griekenland	kolen	„ „ „ „ „	30/-	26/-	27/6

Niet slechts de bunker*kolen* doch ook de bunker*olie*-prijzen zijn in de loop van 1947 en vooral gedurende de laatste maanden van het afgelopen jaar aanzienlijk gestegen. Een waar probleem levert bovendien het wereldtekort aan bunker*olie*, dat de leveranciers heeft genoopt tal van rederijen, waaronder oude cliënten, te berichten, dat men niet in staat is, de lopende contracten ten aanzien van een aantal havens voor 1948 te hernieuwen, terwijl in het merendeel der gevallen drastische reducties op de tot dusver geldende contractuele maximum hoeveelheden zijn toegepast. Los van de reeds vermelde aanzienlijk verhoogde prijzen, voorzien de voor 1948 gesloten bunker*olie*-contracten, zulks in tegenstelling met de tot dusver geldende praktijk, niet in maximum prijzen. Ongetwijfeld zullen deze laatste in de loop van het jaar dan ook verder monteren.

Enkele perspectieven.

Het is niet wel doenlijk met enige nauwkeurigheid het toekomstig verloop der vrachtenmarkt te bepalen. Weliswaar zijn er vooralsnog generlei aanwijzingen voor een spoedig te verwachten kentering van het gunstig getij, maar de ervaring leert, dat een baisse op de vrachtenmarkt altijd onverwacht komt en maar al te spoedig grote af-

vrucht der voortschrijdende inflatie allerwege zal eerst blijken wanneer het hoofdstuk der na-oorlogssanering definitief is afgesloten.

De tankvrachtenmarkt.

In vorige beschouwingen heb ik er reeds op gewezen, dat de tankvrachtenmarkt sedert het einde van de oorlog bij voortdurend zeer vast is geweest. Deze gunstige stemming was ook gedurende het afgelopen jaar karakteristiek voor de gang van zaken in het tankvaartbedrijf. Was het gedurende de eerste maanden van 1947 nog mogelijk tonnage te bevrachten op basis der M.O.T.- en U.S.M.C.-schaalvrachten, zij het dat in bepaalde gevallen door continentale bevrachters premies variërend van tien tot twintig percent werden betaald, het tweede halfjaar 1947 stond geheel in het teken van voortdurend stijgende vrachten. Tot voor kort bedroeg de toeslag voor op zich zelf staande reizen voor prompt beschikbare ruimte op bepaalde trajecten niet minder dan rond 240 pCt! Het onvoldoende aanbod van ruimte en de daaruit voortvloeiende zeer vaste tendens met name voor de grote oliemaatschappijen aanleiding de door haar aanvankelijk voor een driejarig timecharter betaalde vergoeding van 20/- per ton draagvermogen per maand geleidelijk eveneens te

verhogen en tevens over te gaan tot het huren van vooralsnog in aanbouw zijnde, ja zelfs nieuw te bestellen schepen, welke eerst begin 1950 vaarklaar zullen zijn. Van 20/- voor een duur van drie jaar liep de vergoeding allengs op tot 23/6 voor dieseltankers met oplevering begin 1950. Het gevolg hiervan is, dat een aanzienlijk percentage der thans in aanbouw zijnde tankers, welke in de loop der jaren 1949/1950 gereed komen, reeds verhuurd werd en zodoende niet in belangrijke mate tot overbrugging van het op de tankervrachtenmarkt bestaand tekort aan tonnage zal bijdragen. Vermeldingswaard is het voortdurend groter worden laadvermogen der tankers, voor welker bouw in 1947 werd gecontracteerd. In tegenstelling met vóór de oorlog, toen de voorkeur werd gegeven aan tankers met een laadvermogen van 12.000 ton, doet thans de 16/18.000 ton tanker opgeld. De Anglo-Saxon Petroleum Company — Royal Shell Groep — schijnt voornemens te zijn een 28.000 ton tanker te doen bouwen, terwijl in feite vóór de National Bulk Carriers te New York een 30.000 ton tanker bij de Welding Shipyards te Norfolk in aanbouw is.

Naar schatting bedroeg de totale tonnenmaat der op 31 October jl. in de vaart zijnde wereldtankvloot (schepen van 500 B.R.T. en groter) rond 25 miljoen ton draagvermogen. Hierin zijn begrepen de sedert 1 October 1946 gereed gekomen nieuwe tankers met een totaal draagvermogen van rond 400.000 ton, terwijl rekening is gehouden met de gedurende dit tijdvak van de vloot afgevoerde schepen met een totaal draagvermogen van 700.000 ton. Op 1 October jl. waren in totaal ca 199 tankers met een draagvermogen van rond 2,7 miljoen ton in aanbouw. Typerend is de vermindering, welke Amerika's aandeel in de wereldtankvloot de laatste tijd heeft ondergaan. Op 31 October exploiteerde de U.S.M.C. rond 142 tankers met een totaal draagvermogen van 2,3 miljoen tons tegen rond 268 tankers met een draagvermogen van rond 4,4 miljoen ton op 1 November 1946. In laatstgenoemd jaar was Amerika's aandeel in de toenmalige wereldtankvloot rond 40 pCt, op 31 October jl. malig Amerika's aandeel, zoals uit bovenstaande cijfers blijkt, tot rond 10 pCt gedaald!

Weliswaar werden, voornamelijk bij Engelse werven, gedurende de laatste maanden wederom tal van tankers besteld, maar zowel in Engeland als in Zweden zijn de werven, wat tankbouw betreft, dermate bezet, dat aflevering eerst in 1952 mogelijk zal zijn. De recente beslissing der Amerikaanse autoriteiten om ook de alsnog in Amerika beschikbare, gedeeltelijke opgelegd T-2 en Liberty-tankers in de vaart te brengen resp. te verkopen — het totale aantal door de Regering der Verenigde Staten verkochte tankers stijgt daarmee tot 464 waarvan 140 naar het buitenland gaan — zal een tijdelijke ontspanning brengen, maar de grote vraag naar ruimte zal voorshands nog niet door een evenredig aanbod van tonnage worden gecompenseerd. Ongetwijfeld zal de tendens der tankervrachtenmarkt dan ook dit jaar voor de tankrederijen gunstig blijven, zulks ondanks de recente daling der abnormaal hoge premies gedurende de laatste maanden in de Amerikaanse kustvaart betaald.

Rotterdam.

C. VERMEY.

HERZIENING VAN HET ONTSLAGRECHT.

Bij het ontslaan van personeel moet, zoals bekend is, een opzeggingstermijn in acht worden genomen, tenzij er een dringende reden voor het ontslag is. Ontbreekt een zodanige dringende reden, dan is ontslag zonder termijn onrechtmatig en geeft aanleiding tot schadevergoeding. Wordt de opzeggingstermijn wel in acht genomen, dan is ieder ontslag rechtmatig. Hiertegen zijn reeds vóór de oorlog bezwaren gerezen. In allerlei gevallen kan ontslag, hoewel rechtmatig in de zin van het Burgerlijk Wetboek,

toch onrechtvaardig zijn; de opzeggingstermijn is bovendien voor arbeiders, die al jaren bij dezelfde werkgever in dienst zijn, wel erg kort.

De Stichting van den Arbeid heeft nu een brochure uitgegeven, waarin het advies is opgenomen, dat de Stichting heeft uitgebracht aan de Minister van Justitie op diens verzoek. Dit verzoek dateert van 26 Juli 1946 (drie dagen nadat H.M. de Koningin het punt aanroerde in de Troonrede), het rapport dateert van 29 Juli 1947. Deze termijn van een jaar mag men niet lang noemen, als men weet hoeveel commissies er zijn. Bovendien worden, als een commissie uit de Stichting van den Arbeid met een advies klaar is, eerst nog de bij de Stichting aangesloten organisaties gehoord, voordat het advies de deur uit kan. Het gunstig gevolg van deze werkwijze is echter, dat in de Tweede Kamer de behandeling zodoende vlotter verlopen kan dan anders het geval zou zijn, omdat alle belanghebbenden nu reeds ruimschoots gelegenheid hebben gehad zich te doen horen.

Verband met de sociale zekerheid:

Wordt overeenkomstig dit advies voortaan ieder ontslag, hoe rechtmatig ook, getoetst op rechtvaardigheid en redelijkheid en wordt de opzeggingstermijn verlengd, dan wordt daarmee de bestaanszekerheid van de arbeider vergroot. Deze bepalingen werken weliswaar in tijden van arbeidschaarste ook ten voordele van de werkgever, doordat zij ongemotiveerd en overhaast weglopen der arbeiders tegengaan, doch juist in het omgekeerde geval, wanneer in tijden van groter werkloosheid de bestaanszekerheid van de arbeiders in gevaar komt, vindt de arbeider in bepalingen als de thans voorgestelde een zekere steun. Psychologisch zowel als financieel staat de enkele werkmán dan sterker tegenover de zaak, waaraan hij soms reeds lange tijd zijn krachten gaf. Doordat kennelijk onredelijk ontslag niet meer mogelijk zal zijn (althans niet zonder sanctie), wordt de persoonlijkheid van de arbeider meer gerespecteerd; wat ook voor de factor arbeidsvreugde van belang is.

De wijziging van het ontslagrecht vergroot derhalve de bestaanszekerheid van de arbeider. Toch is het niet meer dan een onderdeel van de ontwikkeling in de richting van „social security”. Dit blijkt ook, als de commissie, die het advies opstelt, ten aanzien van ontslagen in verband met de neergang van de conjunctuur zich realiseert, dat hiertegen geen kruid van burgerrechtelijke origine gewassen is: Dergelijke ontslagen, met inachtneming van de opzegtermijn, kunnen niet als onredelijk worden bestempeld; dit volgt uit het standpunt der commissie. Elders in het rapport wordt dan ook op de verplichte wachtgeld- en werkloosheidsverzekering gewezen, waarvoor inmiddels een wetsontwerp bij de Tweede Kamer is ingediend. Deze wachttijd kunnen we slechts doormaken, doordat momenteel de conjunctuur op de arbeidsmarkt de werkende bevolking nog genadig is.

Redelijkheid van het ontslag.

Het belangrijkste voorstel van het advies van de Stichting van den Arbeid aan de Minister is om ieder ontslag te doen toetsen aan de redelijkheid. Dit voorstel van het georganiseerde bedrijfsleven staat in het rapport pas op de laatste pagina's, maar als het lukt om juist deze voorstellen tot leven te wekken, zal zulks een belangrijke vooruitgang kunnen betekenen. Er ligt dan hierin de belangrijke winst, dat de werkgever, met inachtneming van welke opzeggingstermijn dan ook, een personeelslid niet kan ontslaan „omdat zijn neus hem niet bevalt”, terwijl omgekeerd een werknemer niet om ieder wissewasje kan weglopen. Zelfs voor een slechts kort in dienst zijnde arbeider kan deze waarborg tegen ongemotiveerd ontslag toepassing vinden.

De redenen, waarom een arbeidsverhouding in de nu geldende regeling van het Burgerlijk Wetboek verbroken kan worden, zijn te onderscheiden in de „dringende rede-

nen", bij welker aanwezigheid op staande voet zonder schadevergoeding ontslag mag volgen, en andere redenen. In het geval, dat er alleen zulk een andere, niet dringende reden voor ontslag is, dient een opzeggingstermijn in acht te worden genomen. Geschiedt een ontslag zonder dringende reden toch op staande voet, dan is een schadeloosstelling verschuldigd, gewoonlijk gelijk aan het loon voor de termijn, gedurende welke de betrokken verhouding nog had behoren voort te duren. Doch lijdt de opgezegde partij extra-schade, dan kan de rechter bovendien nog een schadevergoeding toekennen. Het advies van de Stichting verdeelt nu de „andere" redenen in twee groepen, in „kennelijk onredelijke" redenen en in redenen, welke dat niet zijn. In het geval van kennelijk onredelijke redenen wordt nu voorgesteld mogelijk te maken, dat de rechter herstel van de arbeidsverhouding beveelt. Bij de dringende redenen is zulks natuurlijk uitgesloten; daar is de verhouding tussen werkgever en werknemer te veel bedorven; maar als het ontslag onvoldoende grondslag heeft, dient degene, die de redelijkheidsnorm overtreedt, als het ware in natura zijn fout weer goed te maken.

Toch is dit standpunt niet consequent te handhaven gebleken; zowel de arbeider als de werkgever moet zich aan herplaatsing kunnen onttrekken, volgens het advies, door het betalen van een schadevergoeding. Om aan te geven, dat het hier gewoonlijk een ander en wel een hoger bedrag dan de schadevergoeding na onrechtmatig ontslag betreft, zou men hier beter een ander woord kunnen kiezen.

Verlenging opzeggingstermijn.

Hiernevens stelt het rapport voor om de opzeggingstermijn aldus vast te stellen, dat arbeiders, die meer dan één jaar in dienst zijn, slechts opgezegd kunnen worden (en slechts kunnen opzeggen) met een termijn van zoveel weken als zij na hun meerderjarigheid volle jaren in dienst zijn. Een arbeider dus, die bij voorbeeld zes jaar in dienst is, welke tijd geheel na zijn 21ste verjaardag valt, kan slechts ontslagen worden tegen Zaterdag over zes weken. Voor personeel op maandloon blijft de minimum-termijn één maand (de tijd, die gewoonlijk tussen twee betalingen verloopt); deze beginnen derhalve pas van de voorgestelde verbeteringen te profiteren na 5 jaar dienst. De maximum-termijn, welke de werkgever uit deze hoofde in acht moet nemen, is niet onbepaald, doch gefixeerd op 26 weken. De termijn, welke de werknemer in acht moet nemen, bereikt het maximum al eerder, namelijk bij 13 weken.

Verkorting van genoemde termijnen zal in het voorgestelde plan alleen bij collectieve arbeidsovereenkomst toegelaten zijn. Verlenging zal ook bij individuele afspraak mogelijk zijn. Ten aanzien van iedere afwijking, verkorting zowel als verlenging, geldt ten eerste, dat de termijn voor de werkgever nooit korter mag worden dan voor de werknemer; ten tweede, dat op het ogenblik van het ontslag met wederzijds goedvinden afwijking altijd mogelijk is; en ten derde, dat tot verandering van de opzeggingstermijn beide partijen in een concreet geval een beroep op de rechter kunnen doen.

Indien de termijn niet wordt gerespecteerd, is evenals nu een schadeloosstelling verschuldigd, welke door de verlenging van de termijn automatisch hoger wordt. Ook de verdergaande eventuele schadevergoeding blijft mogelijk. Doch het georganiseerde bedrijfsleven wil hier ook nog verder gaan en primair de verplichting tot herplaatsing invoeren, zij 't dan, dat deze plicht zich subsidiair in de betaling van een geldsom oplost.

Herplaatsing.

Het voorstel om zowel na onrechtmatig als na onrechtvaardig ontslag een herplaatsingsbevel van de rechter mogelijk te maken, is betrekkelijk nieuw. Zelfs op deze plaats wordt het niet zo radicaal doorgevoerd als het een ogenblik lijkt. De aloude regel, dat iedere contractuele

binding zich in laatste instantie oplost in de betaling van een geldsom, wordt niet afgeschaft. Men zal niet met hulp van de deurwaarder of de politie een arbeider kunnen dwingen terug te keren of een werkgever om de poort te openen tegen zijn zin voor een bepaalde ontslagen arbeider. De veroordeling tot herplaatsing komt vooreerst slechts ter sprake als de eisende partij zulks vraagt en dan pas als de veroordeelde partij niet aan betaling de voorkeur geeft. Dat wil zeggen: slechts herplaatsing bij onderling goedvinden — hetgeen thans ook zonder wetsbepaling geldt. Op zijn best is het herplaatsingsbevel van de rechter een ongeorganiseerde verzoeningspoging, maar overigens een gebaar zonder gevolg.

Op de herplaatsing, ingevolge art. 4 en art. 5 van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945 voorgeschreven ten aanzien van degenen, die in de bezettingstijd waren ontslagen, en ten aanzien van militairen, staat als sanctie hechtenis of geldboete. Een dergelijke strafbepaling ontbreekt hier en zou hier ook niet passen.

De laatste hier nog te bespreken voorgestelde verbetering betreft het invoeren van een ontslagverbod tijdens ziekte en militaire dienst. De arbeider dient na ziekte en militaire dienst terug te keren bij zijn werkgever; kan de werkgever hem dan niet meer gebruiken, dan moet de opzeggingstermijn in acht worden genomen. Ten aanzien van militaire dienst zal dit alleen gelden voor meerderjarigen; ten aanzien van minderjarigen kan met een herplaatsingsrecht op het voorbeeld van art. 5 B.B.A. 1945 worden volstaan. Voor meerderjarigen blijft tijdens de militaire diensttijd de dienstbetrekking voortduren, voor minderjarigen kan de geëindigde arbeidsverhouding hervat worden. Voor de berekening van de dienstjaren bij voorbeeld bij pensioenvoorzieningen is zulks van belang.

Tot slot nog een opmerking. Men kan verschillend denken over de nauwere binding van de werknemer aan de onderneming, waarin hij werkt; een binding, welke door dit voorstel inderdaad iets groter wordt. Mocht dit in tijden als die wij nu beleven, voor sommige werknemers een nadeel zijn, dan staat daar toch voor de arbeiders als geheel een groter voordeel tegenover, namelijk het voordeel van de grotere bescherming in tijden van minder werkgelegenheid, welke helaas nog wel eens zullen kunnen terugkeren.

Ondanks de op een onderdeel mogelijke critiek, mag het voorstel van de Stichting van den Arbeid als geheel als een materiële verbetering begroet worden. Het is te hopen, dat een desbetreffend wetsvoorstel spoedig de Tweede Kamer zal bereiken.

's-Gravenhage.

Mr J. DE VRIES.

AANTEKENING.

DE AMERIKAANSE BUITENLANDSE HANDEL IN 1947.

Nog altijd is het bestaan van een groot exportsaldo kenmerkend voor de Amerikaanse buitenlandse handel. Dit blijkt wederom uit de cijfers over 1947, die door de „Records and Statistics" van „The Economist" van 13 Maart jl. zijn gepubliceerd:

	1946	1947
	in mln \$	
Export	9.744,7	14.453,3
Import	4.928,7	5.736,9
Exportsaldo	4.816	8.716,4

In 1947 is het Amerikaanse exportsaldo, vergeleken met 1946, met circa \$ 3.900 mln of ruim 80 pCt gestegen. Voorzover dit saldo niet door credietverlening door de Verenigde Staten en/of liquidatie van effecten en andere tegoeden door het buitenland werd gefinancierd, moest met goud worden betaald. De goudimport vertoende in 1947 een saldo van \$ 1.867 mln tegen \$ 311 mln in 1946.

Aan de hand van de cijfers betreffende de buitenlandse handel van de Verenigde Staten is het duidelijk, dat de

wereld in 1947 aan een acuut dollartekort heeft geleden. De voornaamste landen zijn:

Canada	—	\$ 982,6	mln
Groot-Brittannië	—	„ 912	„
Benelux	—	„ 838,7	„
Frankrijk	—	„ 776,2	„
Argentinië	—	„ 528,8	„

Nog in 1946 hadden 22 landen een gunstige handelsbalans ten opzichte van de Verenigde Staten; in 1947 is dat getal geslonken tot 4, te weten:

Malakka	+	\$ 227,9	mln
Cuba	+	„ 17,5	„
Curaçao	+	„ 4,1	„
Guatamala	+	„ 2,5	„

De handelsbalans van landen als Chili, Salvador en Spanje met de Verenigde Staten is ongeveer in evenwicht.

De dollarcrisis heeft in enkele landen tot maatregelen geleid — beperking van de invoer uit de Verenigde Staten, vervanging daarvan uit andere landen — die effect beginnen te sorteren. Zo bedroeg de Canadese import uit de Verenigde Staten in December 1947 \$ 146 mln tegen een maandelijks gemiddelde van \$ 175 mln in de eerste helft van dat jaar. De importen uit de Verenigde Staten in Engeland daalden van een maandelijks gemiddelde van \$ 110,8 mln in de eerste helft van 1947 tot \$ 94,5 mln in October, \$ 62,7 mln in November en \$ 58,4 mln in December. Zweden heeft die importen, naar bekend, zeer drastisch beperkt; zo ook vele Zuid-Amerikaanse staten. Daartegenover staat, dat landen als India, Australië en Zuid-Afrika nog altijd in dezelfde ongunstige positie zijn gebleven.

Het spreekt vanzelf, dat aan de toeneming van het exportsaldo van de Verenigde Staten ook de prijsstijging debet was. In 1947 stegen de prijzen van Amerikaanse exporten tot 190 vergeleken met 1936—1938 = 100; het cijfer voor 1946 was 176. De importprijzen stegen echter vergeleken met 1936—1938 = 100 nog meer, nl. tot 210 tegen 173 in 1946.

Hoe staat het met de richting van de Amerikaanse buitenlandse handel? Ook hierover geven de „Records and Statistics” van 13 Maart jl. enkele bijzonderheden.

Het Europese aandeel in de Amerikaanse import toont aan, hoe ernstig de dollarcrisis in Europa is; het is nl. gestadig afgenomen:

	1938	1946	1947
	in pCt v. d. totale imp.		
Europa	27	16	14
Het aandeel van andere landen is:			
Azië	31	18	18
Noord-Amerika	26		40

Vele Zuid-Amerikaanse landen exporteren in toenemende mate naar de Verenigde Staten. Zo Cuba en Venezuela, die respectievelijk 6 maal en 10 maal zoveel goederen naar de Verenigde Staten stuurden als vóór de oorlog. Ook Columbia en Argentinië verhoogden hun export naar de Verenigde Staten, t.w. tot ongeveer 5 maal zoveel als vóór de oorlog. Deze ontwikkeling betekent, dat het Europese en Aziatische aandeel in de import van de Verenigde Staten afneemt ten gunste van de Noordelijke en Zuidelijke burens van dat land.

Daartegenover staat, dat Europa, naast de achteruitgang van zijn export, wat zijn import uit de Verenigde Staten betreft nog steeds op hetzelfde peil is gebleven als voor de oorlog; 40 pCt van de Amerikaanse export ging en gaat naar Europa. Verder is het aandeel van de Zuid-Amerikaanse staten toegenomen, dat van Azië gedaald.

In het licht van de omvang en richting van de Amerikaanse buitenlandse handel blijkt hoe acuut de dollar-

crisis is voor Europa, of, zoals het Engelse blad het uitdrukt: „It is this disequilibrium which makes the European Recovery Programme so obviously essential”.

INTERNATIONALE NOTITIES.

INDUSTRIËLE ONDERNEMINGEN IN DE VERENIGDE STATEN IN 1947.

De resultaten van industriële ondernemingen in de Verenigde Staten in 1947 geven, vergeleken met 1946, wederom bevredigende cijfers te zien. De omzetten schijnen dusdanig te zijn toegenomen, dat, naar „The National City Bank of New York” in haar Maartpublicatie mededeelt, van een „banner year for earnings” mag worden gesproken.

Volgens een schatting van het Departement van Handel bedragen de totale inkomsten circa \$ 28 milliard bruto, na aftrek van belasting \$ 17 milliard bij een nationaal inkomen van \$ 203 milliard. De omzetten van de geregistreerde ondernemingen, 960 in getal, waren in 1947 circa 42 pCt hoger dan in 1946. De netto-inkomsten — incl. dividend, doch na aftrek van afschrijvingen, rente, belastingen en reserves — bereiken een hoogte van \$ 3,2 milliard tegen \$ 2,1 milliard of circa 50 pCt meer dan in 1946.

Behalve aan de nog steeds gunstige conjunctuur, zich manifesterend in stijgende omzetten, moeten de resultaten over 1947 worden toegeschreven aan de volgende factoren:

1. De afschaffing van de prijsbeheersing aan het eind van 1946, waardoor de ondernemers in staat zijn de hoge kosten in de prijs te verdisconteren.
2. Het gestegen prijsniveau heeft tot gevolg, dat op voorraden winsten worden gemaakt, die in 1947 aanzienlijk waren, nl. \$ 5 milliard op een totaal van \$ 28 milliard.
3. De afschaffing van de overwinstbelasting en de verlaging van de normale belasting.

De gang van zaken in 1947 heeft naast licht- ook schaduwzijden. Daar is allereerst het feit, dat een deel van de winsten voorraadwinsten zijn met alle risico's daaraan verbonden in geval van een prijsdaling. Dan is er de toenemende afhankelijkheid van de ondernemingen van bank- en andere crediten, omdat de eigen middelen niet meer toereikend zijn voor de omvang van de transacties. Indien niet een belangrijk deel van de winsten zou zijn ingehouden — ongeveer de helft, de andere helft „was more than absorbed by increases in plant and equipment, inventories, and receivables” — zou een groter beroep op de geld- en kapitaalmarkt moeten worden gedaan.

Niet alle ondernemingen verkeren dan ook in een gunstige toestand; 23 pCt rapporteerde afnemende inkomsten en 5 pCt boekte zelfs verliezen.

„The United States News” van 12 Maart jl. weet in dit verband te melden, dat het aantal nieuwe ondernemingen van 750.000 begin 1946, in 1947 is gedaald tot 340.000. Het aantal liquidaties daarentegen was „in the first half of 1945 . . . 150.000 a year. Now, at 217.000 a year, the business death rate is climbing toward prewar levels”. Volgens dit onderzoek is het aantal nieuwe ondernemingen in 1947 nog steeds groter dan het aantal liquidaties, maar de groei gaat in een langzamer tempo.

DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN DE WERELD.

Het tijdschrift van het Franse ministerie van economische zaken „Etudes et Conjoncture” van Januari 1948 bevat enkele gegevens over de industriële ontwikkeling in de wereld, die een inzicht verschaffen in de huidige toestand vergeleken met voor de oorlog.

Over het algemeen is de industriële productie het verst gevorderd in de landen van het Amerikaanse continent. Daar wordt het volume van voor de oorlog overtroffen. Dit is vooral het geval in de Verenigde Staten, die voor

de oorlog ongeveer 40 pCt van de wereldproductie vertegenwoordigden. Op het ogenblik is de industriële productie in dat land ongeveer 70 pCt hoger dan voor de oorlog. Dit is 20 pCt minder dan in 1943, toen de industriële oorlogspanning een maximum bereikte; zij is echter 30 pCt hoger dan in Februari 1946, de maand, waarin de technische reconversie geacht werd te zijn voltooid.

Ook Canada vertoont een verhoogde industriële productie, nl. 65 pCt boven die van 1937. De Zuid-Amerikaanse landen zijn eveneens sterk vooruitgegaan, tezamen ongeveer met 50 pCt vergeleken met voor de oorlog.

Het slechtst is de toestand in Azië. Zowel de voormalige Brits-Indië als in China en Indonesië heersen chaos en wanorde, die de economische ontwikkeling ten zeerste bemoeilijken. In Japan, waar zij, voor de oorlog, het verst gevorderd was, bedraagt de industriële productie nog nauwelijks $\frac{1}{4}$ van 1937.

In Europa hebben sommige landen, zoals Polen, Tsjechoslowakije en Bulgarije, het peil van hun vooroorlogse productie bereikt of iets overschreden. De percentages zijn resp. 113, 90 en 161. In West-Europa hebben Groot-Brittannië en de Benelux-landen de industriële productie van voor de oorlog overschreden. Frankrijk noteert 97 pCt van 1938, Italië 60 pCt en het belangrijke industriële centrum Duitsland ongeveer 30 pCt.

De toestand in Europa is zo, dat zowel relatief als absoluut, „l'industrie européenne n'a plus dans l'économie mondiale sa supériorité du début du siècle”.

Wat de twee overige continenten betreft, in Zuid-Afrika „l'indice de l'emploi dans l'industrie est de 150 environ”. Hetzelfde cijfer geldt voor Australië en Nieuw-Zeeland.

Over het geheel genomen is de industriële productie in de wereld na de oorlog groter dan daarvoor. Er hebben zich echter grote verschuivingen voorgedaan: „très élevée en Amérique du nord, en grand progrès en Amérique latine, en Afrique et en Océanie, encore faible en Europe, très faible en Asie”.

Tegenover de toegenomen industriële productie staat echter een groeiende bevolking, t.w. circa 2.300 miljoen vergeleken met 2.150 miljoen in 1939.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Aan het einde van de verslagweek, welke in verband met de Goede Vrijdag thans slechts vier dagen omvat, steeg de callgeldrente tot 1 pCt. Het schijnt, dat de banken, met het oog op de vier dagen, waarin geen onttrekkingen mogelijk zijn, op vrij ruime schaal callgeld uit de markt hebben genomen ter belegging in schatkistpapier. In de disconto's voor schatkistpapier kwam geen verandering. Met uitzondering van Julipapier, dat tegen $1\frac{3}{8}$ pCt was gevraagd, werden driemaandspromessen en alle langere termijnen practisch tegen $1\frac{7}{16}$ pCt verhandeld.

De in het buitenland werkende hypotheekbanken schijnen thans van De Nederlandsche Bank aanzegging te hebben gekregen om hun bedrijf op korte termijn te liquideren. Daar het hier vooral in de Verenigde Staten en Canada werkende hypotheekbanken betreft, valt deze — overigens reeds vroeger aangekondigde — maatregel met het oog op onze moeilijke dollarpositie alleszins te begrijpen.

Ook voor de in het binnenland werkzame hypotheekbanken was de afgelopen week niet zonder betekenis. Het Beleggersfront is er nl. toe overgegaan, voor de wegens interne spanningen, om de minimum eis voor de hypotheekrente te verlagen van 4 op $3\frac{1}{2}$ pCt. De rentemarge voor de hypotheekbanken is daardoor ingekrompen tot slechts $\frac{1}{4}$ pCt, daar zij slechts pandbrieven met een rente van $3\frac{1}{2}$ pCt kunnen uitgeven. Ongetwijfeld houdt deze verlaging van de minimum hypotheekrente door het Beleggersfront mede de erkenning in van de kracht van de Overheid om de door haar beoogde rentestanden te effectueren.

Indische fondsen kwamen in de afgelopen week enigszins in de belangstelling te staan door de mededeling, dat de in Indië na 1 Augustus 1946 gemaakte fiscale winsten naar Nederland getransfereerd kunnen worden. Het is de vraag, of in de nabije toekomst van deze mogelijkheid veel gebruik zal worden gemaakt, gezien de enorme investeringsbehoeften.

Het koerspeil gaf in de afgelopen week weinig veranderingen te zien. Ook de omzetten waren gering. Waarschijnlijk werden met het oog op de naderende feestdagen weinig transacties ondernomen. Indische fondsen waren onder invloed van bovenvermelde transfermogelijkheid bijna zonder uitzondering hoger.

	19 Maart 1948	25 Maart 1948
A.K.U.	185 $\frac{1}{2}$	187 $\frac{1}{4}$
v. Berkel's Patent	133 $\frac{1}{2}$	140
Lever Bros. & Unilever C.v.A. . . .	324 $\frac{1}{2}$	330
Philips G.b.v.A.	291	294 $\frac{1}{2}$
Koninklijke-Petroleum	357	359 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	220 $\frac{1}{2}$	227
N.S.U.	195	199 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	259 $\frac{1}{2}$	275
Deli Mij. C.v.A.	221	231 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	193	205

STATISTIEKEN.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad *)	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasruim	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
19 Febr. 1948	25.643	12.938	7.029	558	727	52.526
26 „ 1948	25.348	12.515	7.308	562	672	52.606
4 Maart 1948	25.424	12.878	6.914	1.016	526	53.485
11 „ 1948	25.462	12.321	6.743	986	476	54.069
18 „ 1948	25.932	12.948	6.074	1.009	439	51.681
24 „ 1948	25.896	13.378	6.149	1.017	415	51.371

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa *)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 *)
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
19 Febr. 1948	637	167.092	79.243	4	5.825	497
26 „ 1948	637	166.795	79.140	5	5.516	497
4 Maart 1948	637	168.071	79.846	5	6.015	496
11 „ 1948	637	167.705	78.735	6	6.907	496
18 „ 1948	637	165.966	77.793	5	5.939	494
24 „ 1948	637	165.890	77.442	2	6.275	493

*) Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

*) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel” ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

*) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
22 Jan. 1948	55.173	205.657	125.042	120.700	426.000
4 Mrt 1948	52.817	225.511	125.042	154.900	426.000
11 Mrt 1948	52.817	233.039	125.042	159.100	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
22 Jan. 1948	891.546	83.620	771	81.537
4 Mrt 1948	766.966	282.771	828	230.643
11 Mrt 1948	780.498	265.775	624	263.818

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
9 Febr. '48	584.022	246.137	114.698	2.000	150.114
16 " '48	580.885	255.166	102.100	2.000	152.524
23 " '48	554.204	272.552	121.576	2.000	158.994
1 Mrt '48	554.269	276.907	102.967	—	178.510
8 " '48	554.229	266.553	107.153	1.000	163.557
15 " '48	512.853	272.911	134.810	1.000	150.196
22 " '48	512.899	272.056	102.073	1.900	152.180

Saldi in rekening-courant

Data	Bankbiljetten in omloop	's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
9 Febr. '48	2.921.575	946.746	73.679	35.757	462.176
16 " '48	2.900.739	992.899	42.372	28.993	476.015
23 " '48	2.896.639	013.627	44.478	35.785	464.375
1 Mrt '48	2.959.043	1.974.150	64.501	29.928	487.737
8 " '48	2.933.728	986.745	42.129	28.941	480.194
15 " '48	2.909.546	959.002	29.591	28.492	510.742
22 " '48	2.899.217	949.532	32.318	29.240	494.843

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Maart 1948	6 Maart 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 959.001.630,19	f 965.645.638,42
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederse Gemeenten	" 599.859,72	" 823.007,50
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	" 364.013.436,13	" 372.610.070,86
Voorschotten op ult. Febr. resp. Jan. '48 a. d. gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	" 52.158.254,99	" 52.037.202,28
Vorderingen in rekening-courant op: Nederlands-Indië	" 719.468.667,35	" 719.023.527,86
Suriname	" 30.951.696,68	" 30.951.696,68
Curacao	" 7.115.116,13	" 7.415.116,13
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfond	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	" 163.725.814,72	" 169.659.066,10
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	f 1411.284.300,—	f 1407.284.300,—
Schatkistbiljetten in omloop	" 2000.000.000,—	" 2000.000.000,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. in gevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	—	—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij de Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.780,4 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 785 mill.	" 5995.400.000,—	" 6011.900.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	" 146.984.531,50	" 148.679.074,50
Schuld op ult. Febr., resp. Jan. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfond	" 12.396.946,24	" 1.885.540,01
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	" 458.377.769,95	" 448.543.705,96
Andere staatsbedrijven	" 5.797.944,82	" 5.797.944,82
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	" 2983.695.410,86	" 2985.666.160,86

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN JANUARI EN FEBRUARI 1948 ').
(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt.)

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reëtel)	Rentevoet	Looptijd
Januari					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	846	100	846	3	40*
Gemeente Amsterdam (conversie)	66.000	100	66.000	3-3½	30*
<i>Particulieren:</i>					
Sint Adelbert Stichting, Egmond-Binnen	200	100	200	3½	30*
Coöperatieve Grondkapitaalbank voor den Landbouw U.A., Utrecht (*)	1.000	100	1.000	3	20*
N.V. „Lyempf“ (Leeuwarder IJ- en Melkproductenfabrieken), Leeuwarden	500	100	500	3½	15*
Aandelen.					
N.V. Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië, 's-Gravenhage	302.174	100	302.174		
Dordtsche Petroleum-industrie Maatschappij N.V., Amsterdam	P.M.*				
N.V. Electromotorenfabriek „Dordt“, Dordrecht	850	125	1.063		
G. Hoyng N.V., 's-Gravenhage (aandelen B)	500	107	535		
N.V. „Lyempf“ (Leeuwarder IJ- en Melkproductenfabrieken), Leeuwarden	750	125	938		
W. J. Stokvis' Koninklijke Fabriek van Metaalwaren N.V., Arnhem	494	108	534		
Februari					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	3.283	100	3.283	3	40*
Investeringscertificaten	8.121	100	8.121	3	20*
<i>Particulieren:</i>					
Stichting tot Beheer van Vacantie-Oorden, 's-Gravenhage	200	100	200	3½	30*
Aandelen.					
N.V. C. van der Giessen's Werktuigenfabriek N.V., Krimpen a/d. IJssel	100	100	100		
N.V. Bataafsche Accufabriek, Rotterdam	296	105	311		
Geveke en Co's Technisch Bureau, N.V., Amsterdam	500	107½	538		
Verenigde Pharmaceutische Fabrieken, N.V., Apeldoorn	1.400	125	1.750		
Albert Heyn N.V., Zaandam	4.000	148	5.920		

*) Aansluitend op de emissiestatistiek in „E.-S.B.“ van 4 Februari 1948, blz. 98.

*) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

*) Gedurende de eerste tien jaren 3, daarna 3½ pCt.

*) Waarvan conversie f 350.000.

*) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

*) Deze emissie van f 7,2 miljoen 7 pCt pref. aand. à 105 pCt en f 14,4 miljoen gewone aand. à 105 pCt diende ter inschrijving op aandelen der N.V. Kon. Ned. Mij. tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Ned.-Indië en is derhalve niet opgenomen.

EMISSIES IN 1948.

(Reële bedragen in duizenden guldens).

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Nieuw geld
Januari	68.546	305.244	373.790	66.350	307.440
Februari	11.604	8.619	20.223	—	20.223

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Metaalvoorraad	Buitenswissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
7 Mrt 1948	5.622,1	102,4	181,3	48,5	4.099,6	1.187,1
15 Mrt 1948	5.622,8	97,1	160,9	48,4	4.055,5	1.223,1
23 Mrt 1948	5.623,6	80,6	170,1	48,2	4.087,5	1.178,9

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1938	Sept. 1947	Oct. 1947	Nov. 1947	Dec. 1947	Jan. 1948
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	142	166	133	137	119
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	917	1.302	1.521	1.224	1.253	1.091
waarvan brandstoffen		260	390	356	253	295	256
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t/km	127	189	203	164	165	143
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	128	126	99	114	
Eigen vervoer te water	1.000 t.	600	767	760	595	682	
Idem, prestatie	mill. t/km	45	55	53	41	43	
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.)		100	44	44	46	43	31
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	2.580	2.750	2.630	2.420	1.515
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	1.123	1.274	1.273	1.149	740
Lading		2.092	428	473	479	651	437
waarvan onder: Nederlandse vlag		1.566	364	409	414	570	367
Belgische vlag		126	59	60	61	75	61
Vertrokken schepen	Aantal	6.082	2.824	2.657	2.695	2.056	1.605
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	1.224	1.253	1.332	1.003	814
Lading		2.252	380	352	475	521	337
waarvan onder: Nederlandse vlag		1.559	286	251	355	396	281
Belgische vlag		229	66	84	93	84	36
Schepen in doorvaart	Aantal	2.444	1.614	1.590	1.369	1.317	978
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	1.005	952	1.000	1.049	816
Lading		1.051	360	322	353	506	424
waarvan onder: Nederlandse vlag		199	118	105	104	154	135
Belgische vlag		544	187	180	174	276	227
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	45	42	41	52	48
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	846	810	732	914	753
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.416	1.932	1.867	1.861	2.348	2.030
Idem, alleen geladen schepen		3.834	1.726	1.692	1.661	2.113	1.791
waarvan in lijnvaart			1.061	1.087	1.048	1.113	1.112
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	857	742	721	830	812
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	2.055	1.860	1.786	2.254	2.174
Idem, alleen geladen schepen		3.216	1.285	1.319	1.236	1.457	1.532
waarvan in lijnvaart			1.074	1.060	1.095	1.122	1.210
Goederenvervoer ter zee:							
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	1.003	910	913	1.043	
" doorvoer	"	1.738	222	103	149	255	
Geladen bij uitvoer	"	484	157	178	171	223	
" doorvoer	"	1.421	176	209	168	229	
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	117	138	128*	121*	124*
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.207	1.413	1.669	1.548*	1.463*	1.500*
waarvan grensoverschrijdend		412	252	324	352*	347*	265*
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	242	557	497	466*	486*	462*
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	45,9	46,3	45,9	47,1	
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	5,7	15,3	15,4	16,4	16,3	
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	4,4	9,5	10,5	12,6	12,6	
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	162	161	159	150	137
Slachtoffers verkeersongevallen:							
Overleden	Aantal	65	105	91	76	74	78*
Ernstig gewond	"	368	686	750	740	566	491*
Licht gewond	"	918	711	627	588	500	470*
Indexcijfers:							
Overleden		100	162	140	117	114	120*
Ernstig gewond		100	186	204	201	153	133*
Licht gewond		100	77	68	64	54	51*

*) Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen.

*) Voorlopig cijfer.

SAMENSTELLING DER KOOPVAARDIJVLOOT ONDER NEDERLANDSE VLAG OP 1 JANUARI 1948.

Omschrijving	Aantal	Bruto inhoud in reg. tonnen	Omschrijving	Aantal	Bruto inhoud in reg. tonnen
a. Nederlandse koopvaardijvloot			Nederlandse koopvaardijvloot (vervolg)		
Stoom:			zeilschepen met hulpvermogen	51	6.421
passagiersschepen	10	102.918	zeilschepen	1	79
vrachtschepen met passagiersaccom.	17	109.015	sloepschepen	7	2.050
vrachtschepen zonder passagiersaccom.	162	809.910	aannemersmateriaal	58	20.261
tankschepen	4	24.868	Totaal Nederl.-vloot	871	2.084.449
sleeppboten	43	6.113			
Motor:			b. Totaal Oost-Indische vloot	168	312.956
passagiersschepen	15	170.591	c. Totaal West-Indische vloot	77	125.660
vrachtschepen met passagiersaccom.	25	171.388	Totale vloot onder Nederlandse vlag	1.116	2.522.165
vrachtschepen zonder passagiersaccom.	407	386.043	op 1 Januari 1948		
tankschepen	54	270.660	Idem 1 Januari 1947	1.040	2.098.013
sleeppboten	17	4.132	Idem 1 Januari 1940	1.230	2.894.098

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Kon. Ned. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants — Schiedam

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen gulden)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Jan. 1948	29 Febr. 1948	31 Jan. 1948	29 Febr. 1948
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	79	78	155	96
Ned. schatkistpapier	2246	2278	2862	2927
	2325	2356	3017	3023
Andere overheidspapier	33	29	65	107
Wissels	4	3	6	6
Bankiers in binnen- en buitenland	84	80	130	119
Prolong. en voorsch. tegen effecten	40	37	57	52
	161	149	258	284
Debiteuren	410	419	502	515
Effecten en syndicaten	12	14	16	17
Deelnemingen (incl. voorschotten)	30	30	42	42
	452	463	560	574
Gebouwen	11	12	16	16
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2950	2981	3852	3898
Passiva:				
Crediteuren	2442	2480	3199	3246
Wissels	2	3	2	3
Deposito's op termijn	191	193	254	260
Kassiers en genom. daggeld.	1	1	1	1
Diverse rekeningen	84	74	101	93
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2721	2752	3558	3604
Aandelenkapitaal	155	155	208	203
Reserve	74	74	91	91
	2950	2981	3852	3898

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal.	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
26 Febr. 1948	21.776	21.096	368	21.034
4 Mrt 1948	21.779	21.141	373	21.071
11 „ 1948	21.826	21.189	355	20.678

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
26 Febr. 1948	24.065	19.356	1.656	16.799
4 Mrt 1948	24.034	19.532	954	17.552
11 „ 1948	23.991	19.072	750	17.366

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.
(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Juli 1947	891.434	703.319	330.961
Aug. 1947	801.756	632.584	286.797
Sept. 1947	898.189	685.138	266.876
Oct. 1947	920.573	709.802	306.690
Nov. 1947	843.668	620.930	227.030
Dec. 1947	801.675	590.394 ²⁾	264.472
Totaal 1947	10.104.345 ³⁾	7.778.585	3.577.564
Totaal 1946	8.313.827	6.387.903	2.666.502
Jan. 1948	954.020	694.217	208.550
Febr. 1948	867.408 ³⁾	637.000 ²⁾	240.000 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C. B. S.“²⁾ Voorlopige gegevens.³⁾ Gecorrigeerde gegevens.

Zojuist verscheen de aflevering Maart 1948 van het

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6.50

voor abonné's E.-S.B. f 5.—

Telefoon 38340, Rotterdam

Giro no. 8408

VAN GEND & LOOS

expedieert van huis tot huis

van dorp naar stad — van land naar land

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Vacatures

Bij de Nationale Onderlinge Brand Herverzekering Mij. (N.O.B.H.) te Beilen wordt gevraagd een jong

econoom of jurist

Voorkeur bestaat voor iemand die begrip heeft voor de bijzondere aspecten van organisatorisch werk ten plattelande, waarvoor gezond verstand, tact, initiatief en vasthoudendheid vereist zijn. Kennis van het brandassurantiewezen strekt tot aanbeveling. Voor een goede kracht is een levenspositie waarschijnlijk.

Sollicitaties worden vóór 15 April ingewacht bij de voorzitter, de heer T. J. Tammens, te Den Andel (Gr.). Inlichtingen worden tevens gaarne verstrekt door de Directeur van de Nationale Coöperatieve Raad, Willemstraat 26—30 te Den Haag.

DEMKA

Nederlandsche Staalfabrieken v/h J. M. de Muinck Keizer N.V. te Utrecht vraagt: voor de kostprijsadministratie

een bekwame kracht

met acte M.O. Boekhouden, S.P.D., examen Moderne Bedrijfsadministratie of daarmee gelijk te stellen opleiding. Brieven met uitvoerige inlichtingen onder bijvoeging van foto te zenden aan de afd. Personeel. Havenweg 7.

Accountantskantoor, gevestigd te Arnhem, vraagt voor spoedige indiensttreding enige

1e en 2e assistenten

Uitvoerige sollicitaties te richten onder no. 12445, aan boekhandel D. Brouwer & Zn., Postbox 148, Arnhem.

Beschikbare krachten

Bedrijfseconoom

Comm. of Directies van vooraanst. Ondern. hier te lande, die op Bedr.org. gebied een representatief, energiek persoon zoeken als Mededirecteur of Organisator, speciaal voor in- en/of doorvoering van Var. Budg. Adm. en in contact wensende te treden met leidinggevende figuur van middelb. leeftijd, met grondige ervaring in bedrijfs-economische vraagstukken en fiscale wetgeving, gelieven te schrijven onder no. ESB 1170 bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Ec. drs., 40 jaar, met bewezen journalistieke en pedagogische capaciteiten, zoekt aanvullend emplooi voor 2 dagen per week. Br. onder no. ESB 1172, bur. van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

WERKSPoor N.V.

gevestigd te AMSTERDAM.

UITGIFTE van

nominaal f 4.000.000.— aandelen Serie A, in stukken groot nominaal f 400.— aan toonder, ten volle delende in de winst van het boekjaar 1948 en van volgende jaren.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van aandelen Serie A, openstellen op

VRIJDAG 9 APRIL 1948,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, te **AMSTERDAM** ten kantore van NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V., DE TWENTSCHE BANK N.V., de Heren PIERSON & Co.;

te **ROTTERDAM** ten kantore van NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V., DE TWENTSCHE BANK N.V.;

te 's-**GRAVENHAGE** ten kantore van NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V., DE TWENTSCHE BANK N.V., de Heren HELDRING & PIERSON,

tot den koers van 130 pCt.,

op de voorwaarden van het prospectus dd. 30 Maart 1948. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.
DE TWENTSCHE BANK N.V.
HELDING & PIERSON.

Amsterdam, 30 Maart 1948.
's-Gravenhage

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5 Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).